

JOURNALISTICA.

(1841. évi 1. kötet.)

VEGYES CZIKKELYEK.

(Megjelentek az 1841-diki Pesti Hirlapban.)

1. The first part of the document is a letter from the author to the reader, explaining the purpose of the study and the methods used. The letter is dated 1968 and is addressed to the reader.

JOURNALISTICA.

(1841. januar 2-án.)

Örvedetes jelenség 's ollyas, mellynél semmisem tanusítja inkább szellemi haladásunkat, hogy alig van kérdés a' társasági, political és irodalmi újabb életben, melly, ha ma szó tétetik róla Párisban, Londonban, a' polgárosító eszmék e' műhelyeiben, rövid idő múlva viszhangra ne találna e' hazában. Hogy néha talán a' silányabb előbb érkezik meg hozzánk az értékesebbnél, hogy a' nagyszerű nem mindig geometriai viszonyban nő utközben, hogy néha salakot is vesz fel a' vándorlás alatt, néha pedig nagyon is eredeti alakjában — a' nélkül hogy, mint szükséges, a' már köztünk létezett elemekkel elvegyült volna, — szólal fel az eszme, — mind ezt talán nem tagadhatni : de azért az élet', a' haladás' jelenségei csakugyan világosan mutatkoznak.

Valamint ezelőtt kevés évekkal az, ki hirlappal kezében jelent meg a' magyar közönség előtt, el nem mulasztotta a' külföldi hirlapok' számáról és mennyiségéről szóló statistikai adatokat egyúttal szép csomóban bemutatni a' közönségnek, kitkit azoknak polgárosító hatalmára utalván : úgy alig hallatá magát minapában egyikét rhetori szózat a' külföldön, melly a' való, a' szilárd tudományosságra csak kárt jósolt a' hirlapi cikkekcskékből, 's mindjárt találkoztak közöttünk, kik azt viszonyainkra alkalmazgatni siettek, kik néha nagyon is érezhetőleg jelentkező tudománytalanságunkat 's a' szilárd alapon nyugvó műveltség' hiányát

egyenesen ujságainkban 's különösen ezeknek növekedésében keresték.

Ugy hiszem, kár volt itt megállapodniok, 's miután egy újabb szózat a' Szajánánál nemcsak a' tudományosság' végveszélyét, hanem a' nyilvános erkölcsiség' tönkre-jutását is a' hirlapi hasá-bokban dühödő szenvedélyekben találá : helyén fogott volna lenni egy van breugheli festvényben hírlapjainkat nagy bűv-üst' képében tüntetni fel a' közönség előtt, mellyben minden, a' mi nemes, minden, a' mi tiszteletes, a' szenvedelem' lángjainál összepör-zsöltetik...

Mielőtt e' vádaknak reánk és hírlapjainkra alkalmaztatását megengednők, mindenek előtt szükséges leszen folyóírásainknak amazokkali rokonságát kimutatnunk.

E' rokonság több pontokra nézve igen kétségesnek fog nyilatkozni.

Amott, midőn a' szónok' végszava elhangzott, midőn a' cse-lekvés' színhelyéről lelépett a' kormányférfiú, hogy kevés per-czekre fejét nyugalomra bocsássa : már azon pillanatban meg-ragadja őt briareusi karjaival a' sajtó, 's mikorra másnap házának küszöbén túllép, minden átmenőnek szemében láthatja, hogy a' hírlap őt birói széke elébe idézte, 's hogy ítéletet hozott felette az olvasó.

A' dolog így van, azt nem tagadhatni; ha az ezzel szükségkép járó erkölcsitelenség' kimutatása talán némi nehézségeket szenvedne is, — az adatok valóók; de hogy ezen daemoni erő ellenében nem mindennapi szelídséget fejlesztenek ki hírlapjaink, azt talán felesleg volna bebizonyítani, miután tudva van mindnyájunk előtt, hogy a' nyomtatott szó csak úgy veheti közöttünk útját az olvasókhoz, ha előbb belépti jegyet válthatott; 's így a' hirlapi szenvedélyesség nem abban álland nálunk, hogy a' státusz' szolgáltatásban elaggott férfit megleczkézzé a' collegialis ifjúság; nem abban, hogy az, ki a' három alkotmányos hatalomról tíz lapot olvasott Montesquieuben, correcta et relecta-t biggyeszszén a' bel-ügyek' minsterének tárczájára; nem abban, hogy a' proletarius a' nagynak, a' gazdagnak ünnepélyeinél mane, tekla, phares-t

mázoljon a' terem' falára: — de az erkölcsi veszély abban álland, hogy a' magányos, a' kisebb dimensióju férfiú' becsületén csorba ejtethetnék, — mi valahányszor megtörtént, a' bűnöst nyomban is érte a' köz megvetés; — 's álland kivált abban, hogy lapjaink egy szomszéd birodalmi város' lapjainak példájára oltárt emelhetnének a' lelkehagyott érzékiségnek, a' tűz körül forgó nyársnak, nem a' polgári érdemek' dicsőítésének, 's az emberiség' szent érdekei' hódolatának, oly veszedelem, melly hogy ezentúl még kevesbé fenyegetend, mint eddiglen, azt íróink' szilárd jellemétől és kormányunk' magas belátásától, melly a' magyarnak alkotmányos életében a' monarchia' legszilárdabb biztosítékát találja, nemcsak bizodalommal várjuk, de már tettelesen tapasztaljuk is.

Több alappal bir azon vád, mellynél fogva a' való tudományosság' érzékeny kárt szenved az improvizált hirlapírás által, 's melly szerint azt, hogy ujjabb műveink jóval rövidebb életlehellettel bírók a' régiség' örök iratainál, a' már nevöknél és rendeltetésöknél fogva csak ephemeru hatásu ujságoknak tulajdoníthatni. Ezeknek védői a' vád' elhárítására kinyomozták, hogy a' hírlapok, a' legclassicusabb idöszakban, magában az örök Rómában vették eredetöket, hogy Cicerónak, midön proconsul volna Ciliciában, Coelius ujságokat küldött volt Rómából; — 's a' hírlap, talán azért is, mert genealogia' tekintetében, bármi democraták legyünk is különben, örömet látjuk törzsökfáinkat az előkor' fellegei közt eltűnni, — a' hírlap csakugyan nem mondott ellen e' származtatásának. Azonban ezáltal még aligha meg van nyerve az ügy; mert a' pontifexi annalisokat pótló iratok' szerzőit tudunkra nem helyezé a' Liviusok és Dionysius Halicarnassiusok mellé a' régiség; 's ki tudja, ha egyébnek nézé-e, irodalmi tekintetbe vételről nem is emlékezve, Cicero a' Coelius által küldött ujságokat, mint a' miknek e' vagy ama' hivatalt kereső, fővárosi ügyviselőjének hiráadásait tekinti?

Ha napjaink' hirlapi irodalmának díszesebb állás nem jut, mint minő a' régié lehetett; ha azt ennek folytatása gyanánt, 's nem mint uj érdekek, uj szükségek által teremtettt ágát a' világiroda-

lomnak tekintjük, — úgy veszendőben van az ügy a' classicaí literatúrájának ellenében.

De nincsen így, 's külön más szempontból kell kiindulnunk.

Napjaink' hirlapi irodalma keletkezett, mert korunkban nincsen többé külön tudomány beavatottak' és külön avatlanok' számára, mint azt a' régiség' bölcsei tanították; mert az ész nem szabadítatik fel többé mysteriumok' leple alatt teljeskorúságára; mert a' tudós nyelvek' helyébe, minden magasabb érdek' megvilágítására, a' sokaság', a' népek' nyelvei léptettek; mert új kerekék, új rugók illesztettek a' társasági gépbe; — 's mind ennek következtése az, hogy midőn naponként egyegy új szót talált fel a' physicaí világban a' tudós, ugyanakkor kineknek szeme láttára szintannyi új elem nyilatkozott az erkölcsi és társasági életben, mi által egy valóban új korszak nyitott meg az emberiségnek, olyas, mellynek elválasztó vonalát ama' régiebektől nem egyedül a' bölcsnek observatoriumából szemlélhetni, de mellyet minden szem lát, mert hiszen az hullámzó tengeren fogja körül a' múlt' isthmusát; 's látjuk mindnyájan a' vitorlákat, mellyek az ígért' földje felé lobognak, látjuk az örömtűzeket, mellyeket a' teljesülés' reménye felgyújtott, 's közbenközben halljuk a' kétségbeesés' szózatát, melly ez vagy amaz örvény felett elhangzik...

A' lételeire törekvés' ezen állapotában, midőn igen is tudva van a' cél, de még annyi kétség van az eszközök iránt; midőn még vajmi kevésnek határai szorosabban kijelölve, 's midőn azonfelül a' magnestő' új oldaltfordulásait szemléljük naponként, — 's midőn bevégzett munkát készíteni, melly a' kérdést 's a' feleletet foglalja magában, talán csak azon kevésről lehetséges, mi az egyetemi átalakuláson kívül maradt, — nem dicső, 's nem erős hitet a' gondviselésben tanúsító tett-e, ha azon mély barázdákba, mellyeket a' hullámok közt haladó hajó felszántott, jobbra balra elvetjük az emberesítő eszméket, mert hiszszük, hogy Isten a' vész után fel hagyja kelni az érlelés' napját!

'S ha a' közönség kiváló bizodalommal fordul azokhoz, kiket munkán lát mindennap mindenszerte, hol pálya nyílt az emberiség,

a' nemzel' érdekeinek; ha a' sűrű népzajból kimagasló bajnokot, azt, kinek mindig van egy biztosító szava, ha körülötte elcsügged a' sokaság; kinek szavai metszők mint kardél, ha bélyegezni kell egy alávalóságot, 's áldást lehellők a' szent jel alatt elhunytakra, — ha jelesül ezt tekinti képviselőjének a' nép: akkor a' magános falai között munkáló tudós nem fogja neki elvitatni ez elsőbbséget, tudván, hogy a' valónak, szépnek, jónak megváltásában fáradozott, mint ő maga.

FIGYELMEZTETÉS

EGY TÖRVÉNYTUDOMÁNYI MUNKÁRA 'S MÉG VALAMI.

(1841. januar 23.)

A' rue Vaugirardban, a' pairek' palotájával szemközt lakik — vagy lakott legalább az 1838—39-iki télen, Lermnier az ex-saintsimonista, de ki Enfantin atyával annyiban még egyet ért, hogy egy új hittannak a' romok feletti emelkedését várja, — 's csak néhány házzal alább lakik Montalembert a' lovagi szellemű pair, ki vallásos buzgalommal fordul minden omladozó kőfal felé, ki ott csak az élet', az erő', nem soha az enyészet, a' rothadás' jelenségeit látja, 's felettök a' labacrumot, mellynek jelében győzünk!

Tübingen és Heidelberg minden évben egy tuczat bölcseletképzési tanárt küldenek által a' Rajnán, kik Parisba érkezvén, itt generalisálnak, schematisálnak, 's miután philosophiai tanjok is úgy tartja, hogy minden, a' mi „tétetett“, szakadás útján „ellentétet idéz elő“, — azonagy délelőtt szokták meglátogatni a' két philosophust, 's az' és amaz' elveinek nyugottan mutatják ki helyeiket rendszerökben. Egy novemberi vasárnap történt közölök egygyel Lermniernál találkoznom, kinek nevére már nem emlékezem, de ki az akkor Heidelbergben mulatozó, és Salvandy által épen lyoni tanító székre emeltetett Quinet-nak jegykéjével kezében szívesen fogadtatott a' házi úr által. Tanárunk elmondá, hogy Páris már régi ismeretsége, hogy azt még a' juliusi forradalom előtt látta, 's erre, egy az általánosság' mezején felszedett maximával egyenesen a' politicalai táborozásnak rohant. A' „l'outre-Rhin“ írója,

kit három héttel azelőtt a' státustanácsba léptetett Molé, — azért-e mert izzó tüzet gyanított e' pályán, vagy talán azért is, mert már hozzá szokott csak a' maitre des requêtes' hímvarrásos köntösében értekezni Franciaország' ügyeiről, a' tudomány' elvontságában ügyekezett tartani a' beszélgetést, 's kérdéseket tőn Straussról és Neanderről, Marheineckéről és a' hegelianismus' legszélsőbb baljáról, melly épen akkor a' hallei évkönyvekben pályát nyit vala magának, — Görresről, ki olly szenvedélyes ellensége a' francziáknak, 's kinek ő azt rossz neven sem veheti, mert lényének legbensőbb alkotó része e' gyűlölség, — 's most ennek Anastasiusáról a' cölni érsekre térvén által, e' kérdéssel fordult hozzám: szőnyegre került-e már önöknél Magyarorszáiban a' vegyes házasságok' ügye? Nem uram, vala válaszem, mellyet azon reménység' nyilatkozásával fejezek be, hogy a' cölni ügy földieim' jelleménél fogva viszhangot sem találna közöttünk. Emlékezzék meg reánk, mondá mosolyogva, — mikorra visszatér hazájába, a' kérdés már meg fogott pendülni. Európának solidaritása, melly napjainkban már nem engedi, hogy külön ország, külön nemzet határozhasson bármi nagyszerűbb politicai ügy felett, melly a' literaturában is úgy nyilatkozik, hogy egyik nemzet' irodalma mindig csak kiegészítő része az europai irodalomnak, szükségkép maga után vonja, hogy az, mi a' státuséletben bárhol erőszakos explozióval rést tört magának, viszhangozzék minden országban, melly nem maradt kivüle az europai népcsalád' nagy egyházának; ön' országa pedig — folytatá ironia nélkül, úgy hiszem, — helyet indul foglalni ennek szentségében.

'S mint jósolá, úgy meg is történt: egy körlevél, melly ezen ügy' szabályozását tüzé ki czélul magának, melly ámbár egy részről nem kevésnek aggodalmát költötte fel, más részről a' minden hitfelekezetek' jogai felett egyiránt örökös kormány által féken tartatott, — ez volt, miről azok, kikkel találkoztam, vagy boszorkodva vagy fájlalva emlékeztek megérkezésemkor.

A' „pia desideria“ írójának véleménye szerint mult országgyűlésünkön semmiféle tárgy' vitatása sem folyt le nagyobb mérséklettel, 's a' feladás' egész sulyának jelentékenyebb érzetével,

mint a' vegyes házasságoknak ügye. Ezen vallomás' igazságát nem fogja tagadni e' sorok' írója, ki azon tiszteletében, melylyel az ügy' bajnokai iránt személyes tapasztalás 's részben ismeretség után is viseltetik, Németország' első törvényhozóit osztzkodni látta : — de nem fog itt elhallgatni egy észrevételt, mely azonképen, mint ama' tisztelet, csak a' vitatás' összes benyomásának eredménye, hogy t. i. egynél több azok közül, kik a' kérdést inkább csak philanthropiai szempontjából fogták fel, a' mult század' azon philosophiájának ihletése alatt nyilatkozott, melyet az encyclopädisták népszerűsíteni igyekeztek, melynek Condillac dialecticai formákat szabott, 's mely bizony, napjainkba úgy nem illő, 's még nagyobb határamaradottságot tanusító, mint akár Bonald', akár de Maistre' vagy Haller' rendszerei; 's hogy tehát a' legérettebb élet' gazdag mérőjébe egy szem konkoly is becsuszott, egy jelensége a' könnyelműségnek, mely a' kérdés' religiosus oldaláról is elvonatkozva, egyáltalában nem helyeselhető; mert ha teszem, nem a' genesis' hét napja alatt teremtetett is volna a' világ, azért azt egy falusi köműves által vályuból rakottnak véljük-e?

Mélyebben érzék ez ügy' mindegyre növekedő fontosságát — nem tagadhatni — azok, kik különben koránt sem pastoralis szempontból fogván fel a' kérdést, a' család', a' házasság' új szabályozását emlegetik. Távol legyen tőlem, hogy akár azon fél-philosophiai rendszerek, — akár az újabb szépirodalom' azon korcsművei mellett, mikben e' tan' lázmozgalmait szemlélhetni, szavamat emeljem : de az a' kínos lélekaggodalom, melynek vonaglásait az említett művek' jelesbejeiben látjuk, csakugyan arra mutat, hogy a' kérdést philanthropiai világölelésekkel 's holmi nagylelkű maximákkal még el nem intézhetni. 'S ime azon solidaritáshoz érkeztünk ismét, mely minden életbevágó ügyre nézve nemcsak nemzet és nemzet — de az összes tudalom' legkülönbözőbb ágai között is egymásra hatás által nyilatkozik.

A' bátor és bölcs férfiú úgy szokta tűrni az ellenséges erő által reá tolt szenvedést, hogy midőn azon túl esik, egy lépéssel előbbre legyen, mint volt azelőtt. Nekünk nemcsak az aggodal-

makat megnyugtanni, a' különféle elágazó érdekeket biztosítani áll kötelességünkben, hanem áthatván a' kérdés' lényegét, azt olykép kell módosítanunk, hogy az magának a' családnak módosulását lehetőbbé tegye; azt olykép kell helyeznünk, hogy előre láthassuk hacsak legközelebbi jövődjét is!

De ki hozzá akar vetni a' jövődökhöz, annak ismernie kell a' multat; 's miután a' házasság, a' család, mind történeti, mind jogi oldaláról, a' felsőbb rendbeli talentum' biztosságával, és dús, igen-igenes eredményekre vezetőleg tárgyalatott néhai Gans Edvárd, berlini professor', nálunk alkalmasint ismeretlen e' czímű munkájában: „Das Erbrecht (inkább: das Familienrecht, mint maga czimezé el utóbb a' szerző) in weltgeschichtlicher Entwicklung, Berlin, 1824—35. IV. kötetben,“ azt olvasó közönségünknek 's kivált törvényhozóinknak ezzel ajánlom.

Gans' aestheticai munkáiról már többször tétetett említés folyóiratainkban; jogtani halásáról — pedig ő épen e' körben valóban nagy — hallgatunk. Ez világos jele annak, hogy a' szépművészetekben a' közlekedés köztünk 's a' külföld között már a' gyorsabb haladás' műszereivel, — de a' tudományok' 's különösen a' jog' mezején még ócska tengelyeken történik.

A'

BÜNTETŐ ELJÁRÁSRÓL

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

AZ

ESKÜTTSZÉKEKRE.

(Megjelent 1841-ben.)

BÜNTETŐ ELJÁRÁSÓL

REGULÁCIÓ TARTALMA

ESKÜTTESZÉKRE

(Bécs, 1841. évi)

I.

Büntetőjogi intézkedéseinket tudomány' és tapasztalás' nyomain az igazság' 's a' polgári társaság' követeléseivel nagyobb össhangzatba hozni, — olly feladás, mellynek szükséges voltát érezzük mindnyájan, 's melly ennél fogva egyike első polgári kötelességeinknek. — Érzették ezt különösen azon nemeslelkű férfiak, kik a' már országgyűlésileg is szükségesnek ismert fogházjavítás felé irányzák az elméket Természetes, hogy a' büntetőjog' mezején többek' figyelmét a' nagybonyolodásu gépnek azon láncza voná mindenek felett magára, mellynek csörtetése a' törvényes tárgy foglalkozásokon kívül maradottat is felriasztja nyugalmaiból; 's miután e' tárgy egyike azoknak, mellyek körül számos kezét kívánok munkán látni, mert előítéletek és visszaélések itt rémítő tömeggé növekedtek: ha erőmben állana sem csábítanám másfelé a' nemes vállalkozat' híveit. De mégis úgy hiszem, nem csalódom véleményemben: miszerint mind azok, kik a' büntetőjog' kiszolgáltatásába gyakorlatilag befolytak, 's azok, kik a' büntetőjog' egésze, mint külön studium' tárgya felett elmélkedtek, egy hiten lesznek velem, ha az eljárás, melylyel a' vádlottnak ártatlansága vagy bűnössége kinyomoztatik, azaz: ennek mikénti és mikori megnyitása, a' büntető bebizonyítás' elvei, a' bírói meggyőződés' alakulása, — ha, mondom, ezek és az általok feltételezett mikénti ítélelhozás körüli szabályok' felállítását nyilatkoztatom mindenek felett szükségesnek.

A' „forma processus judicii criminalis,” való, ott áll törvénygyűjteményünk' második kötetében; de az, Istennek hála, nem

köt bennünket. Nekünk itt csak rögzített előítéletekkel, tudatlansággal és embertelenséggel kell küzdenünk, — parányi dolgok, melyek felett ha irhákra nem jegyezvék és bullákkal nem pecsételvék, ma már könnyen üli diadalát a' jó ügy.

A' jó ügy. Ez arra int bennünket, úgy látszik, hogy ne csak követ emeljünk az eddigi divat ellen, ne csak logomachiai pánczelt öltünk magunkra: hanem hogy jeleljük ki egyszersmind, 's ajánljuk felvilágosodott kormányunk' figyelmébe azt, mit mint a' tudomány és gyakorlat által leghelyesebbnek 's a' társaság' javára legüdvösebbnek találat, a' fonák és kártékony módszer' helyébe kellene léptetni.

A' Pesti Hirlap mindjárt első számaiban a' birói eljárásról büntetőjogi tárgyakban, különösen a' nyilvánosságról — utóbb az eskütszékekről is szólott, 's mindannyiszor azon tüzlélekkel és elmeéllel, melyek a' szerkesztőnek kitünőleg sajátjai. A' közönség' figyelme már is e' tárgy felé fordult, 's így reményelhetni, hogy íróink közül többen fogják rövid idő múlva véleményeiket hallatni ez ügyben. Majd megvállik, milly elvekből indulnak ki, milly ösvényen a' cél felé. A' Hirnök' melléklapjának néhány tavali számaiban kivonatát olvashatni Welcker' legújabb értekezésének az eskütszékekről, 's ennél fogva a' nyilvánosságról is, mint melly ez intézettől elválhatlan. Publicistáink nagyobb részben — természetesen nem a' jobb oldal' szélsőségeit és centrumát képviselők — Rotteck' és Welcker' státuslexiconának tanítványai. Elvonatkozva attól, hogy elveket talán mégsem kellene encyclopaediákból meríteni, hogy ezek csak előleges alapos tanulmány után, egyedül mint az emlékezet' segédeszközei használtatandók, — nem mondhatni szerencsétlennnek e' választást. Én ugyan, hadd nyilatkoztassam ki itt röviden, mit a' második kötettel clakadt Budapesti Szemlében — köszönet érte az alkotmányos nemzet' pártfogásának, — bővebben akartam elmondani, — én ugyan olly véleményben vagyok, hogy a' haladás' ügye, kívált gyakorlatban, hálával 's különös hálával tartozik azon publicistai osztálynak, melly a' freiburgi professor' szellemében működött, 's Rotteckre, ámbár tudományos kiindulásom nem azöney

az övével, mindenha a' legmelegebb polgári tisztelet' érzelmeivel tekintetem. De más részről megvallo' őszintén, hogy a' jog-kiszolgáltatási intézkedéseket nem kizárólag a' political vezéreszmék' közvetlen gyámsága alatt, nem egyedüli tekintettel azoknak suprematiájára, mint némileg pusztá szolgálóikat kívánom létrejuttatni. Törvényes, különösen büntetőjogi eljárás által más, politicalai czélok' eszközölését venni főleg 's majdnem kizárólag irányba, csak azt bizonyítja: hogy nem érezzük a' büntetőjogi intézkedések' egész fontosságát, hogy ezeket egyedül alárendelt függeléknek tekintjük. A' magán- és büntetőjog' minősége minden bizonynyal tetemes befolyással van a' polgári szabadságra, 's ennél fogva itt a' szoros értelemben vett törvénytudós' ismeretein kívül még a' státusférfiúnak tapintatára van szükségünk. De az eljárás' megalapításakor nem szabad megfedkezünk a' főczélról, mely az osztó és büntető igazság' követeléseinek kielégítése. Ellenkezőleg cselekedni, ha a' montesquieu tan a' három hatalomról a' mienk is egyszersmind — 's én ugyan e' száz évü tant alaposabbnak találom akár a' forradaloméinál, akár a' Hallerénál — annyi mint ellenkezésbe jöni minnenmagunkkal. — Az egész akkor és olly irányban erős, ha és milly szellemben részei magokban kiképezvék; és ha mind jogi, mind igazgató intézkedéseink az igazság' és emberiség', azaz, a' haladás' jellemét viselik magukon: bizton számot tarthatni, hogy szabadság leend a' politicának bélyege. Nézzünk a' történetek' évkönyveibe, ott e' tétel meg van bizonyítva a posteriori. A' szabadság, mely nem az egyes társasági intézvények' tökélyre jutásának következménye, az nem alkotmányos szabadság, az phantom és hazugság.

Van egy neme a' fegyvernck, melylyel vajmi örömet él minden párt, — a' gyanúsítgatások. Ezek zsákszámba puszkáztattak el a' bírói eljárás' mezején is, személyek és tárgyak ellen egyiránt. Mert A. egy a' jury' köntösébe burkolt anarchiai daemonról regél hallgatóinak, Z. csak az által véli erőltethetőnek e' megtámadást, ha minden második sorban a' sz. inquisitiót emlegeti. 'S meglehet, hogy csakugyan ebben áll a' visszatörítés' tacticája. De talán nem ártana, ha illyesek helyett inkább rendszerök' építgetéséhez lát-

nának a' felek. Tegyük le az alapkövet — hisz' ezt készen tartja' úgy vélem, mindenik tábor, — majd meglátjuk, mennyit bír el. Részemről addig is, míg publicistáink megkísértenék e' munkát, a' büntető eljárás' néhány pontjai felé szeretném vinni jelen észrevételeimmal a' discussiót, 's a' büntető eljárás' kellékeinek lehozzásában folytonos tekintettel kívánok lenni e' kérdésre is : milly uton szerezhető erősebb bebizonyítás, milly uton eszközölhető nagyobb kivilágítás, eskütszékek vagy állandó birócollegium által-e ?

Az eljárás' több oldalait talán csak röviden fogom érinteni ez úttal ; a' tárgy' bővebb megvitatásakor azonban alkalmunk leszzen ezekhez visszafordulni, 's így nem ugyan e' munkácska, de a' vitatás, mellyre alkalmul szolgálhat, némi világosságot árasztthatna a' büntető eljárás' kérdésére.

II.

A' népek' ifju korában, ollyas követelésekre nézve, mellyek ma a' polgári jog' körébe tartoznak, szinte mint büntető ügyekben vádló eljárást tapasztalunk mindenütt. A' sértett fél vagy barátja váddal lép fel a' nép vagy ennek megbizottjai előtt, a' sertő ellen; ez előadja védelmét, 's a' bíróság' képviselői arbiterekként hoznak ítéletet a' feleknek. Egyén és egyén között foly le az eljárás, 's a' hatóság az ítélet' hozatala előtt legfelebb azáltal lép fel cselekvőleg, hogy a' pörbe idézettet hamis vádak ellen biztosítani törekszik. Innen származott a' „*subscriptio in crimen*“*), mellynek erejénél fogva köteles a' vádló végig vinni az ügyet (*cavebat se in crimine perseveraturum usque ad sententiam*), 's magára vállalja a' büntetőjogi eljárás' megnyitása előtt a' tény' bebizonyítását: mit ha nem képes tenni, büntetés alá vonatik. — Utóbb, midőn azon eszme mindinkább kifejlődött, hogy a' státus' köteletségében és érdekében áll, a' törvénybontókat kinyomozni: 's hogy a' vétkesek' büntetése vagy büntetlenül maradása nem függhet az egyesek' önkényétől, — fokonkint látjuk kifejlődni a' közvádlói eljárást, 's így már mind az athenei, mind a' római jog' külön magistratusokat ismernek, kik bizonyos meghatározott esetekben hivataloknál fogva kötelesek vádat emelni a' bűnös ellen; 's a' római respublicának végéveiben, de kivált a' császárság' első századaiban úgy tapasztaljuk, hogy a' köztisztviselők kivétel nélkül valamennyi büntett ellen jártak el, ha mindjárt senki sem lépett

*) quae res ad id inventa est, ne facile quis prosiliat ad accusationem, quum sciat inultam sibi accusationem non futuram. D. XLVIII. 2.

fel magánváddal. A' digesták' számos helyeiből világos, hogy a' vádlásjog mindinkább a' hatóság' kezében központosult. De a' római magistratura azonképen, mint utóbb a' hűbéri 's az egyházi törvényszékek az „*accusatio*“ formáira szorítkoztak, 's csak a' tizenharmadik század' kezdetén hirdeté III-dik Innocentius: „*tribus modis potest procedi: per accusationem, per denunciationem et per inquisitionem*“, csak ekkor találjuk első nyomait, hogy a' mindenütt a' nyilvános botrány' kikerülésére törekvő egyházi jogban a' „kutatás“ is helyet talált a' „vádlás“ mellett.

Idő' haladtával, midőn egy részről az egyéni szabadság' minden nyilatkozatai eltűnván, a' közhatóság korlátlan erejű gyámságot gyakorolt a' polgárok felett, 's más részről a' világi bíróságok is mindinkább magokra öltötték az egyházi fenyték-eljárás' formáit: a' kutató rendszer' elején csak gyéren mutatkozó csirái olly annyira fejlődtek ki, hogy a' büntető per' jelleme megváltozott egészen.— Való, a' tisztán vádoló eljárás nem felel meg a' büntetőjog' céljának; a' státusnak fenntartására szükséges, hogy még olly esetekben is bűnhődjék a' vétkes, midőn a' sértett fél talán közönösségből, vagy félelemből, vagy egyéb indító okokból nem kíván elégtételt, 's miután gyakran nem bír elegendő képességgel a' szükséges bizonyítások' megszerzésére, 's miután a' büntető eljárásnak a' legfőbb anyagi valóság' kinyomozására szükség irányoztatnia: a' közhatóságnak is kell a' kérdésben levő tény' tökéletes fényrehozása után törekedni. De más részről, a' kutató eljárás, mellyben a' bíró maga nyomozza ki a' büntetteket, maga gondoskodik a' bizonyítások' szerzéséről, 's melly előleges vád nélkül nyitattik meg, — elvetlen; és mivel a' vizgálatot kénye szerint terjesztheti ki a' bíró egyáltalában minden tárgyra, 's ennélfogva olly időhosszra, melly neki tetszik, a' polgári szabadságra nézve veszedelmes. Aztán többször mondatott már, de a' valóságnak nem árt az ismétlés, — a' kutató bíró nem képes megfelelni feladatának. Elvonatkozva a' rendszer' divatozó alakjaitól, mellyeket a' kutató eljárás mellett nem régiben annyi dühvel felszólalt Carmignani sem méltat pártfogására, — nézzük a' rendszert olly alakban, mint azt a' mellette nyilatkozó theoria eszmény-

képen mutatja, 's miszerint a' kutató bíró az anyagi valóság' érdekében a' vádlott' lehető ártatlanságát bizonyító minden jelenségeket épen olly szorgalmasan tartozik kinyomozni, mint a' bűntett' bizonyosságait *). — E' szerint az inquirens, ügyvéd és vádoló volna egy személyben. De védelem és vádolás két olly különböző működése az észnek, hogy mindkettejét ugyanazon tárgy felett, ugyanazon személy, ugyanazon időben kielégítőleg nem gyakorolhatja; lehetetlen levén t. i. egyáltalában, hogy vagy a' vádlott ártatlansága vagy bűnössége felé mindjárt az eljárás' megnyitásakor vagy legalább ennek első stádiumaiban ne hajoljék a' bíró, ki mintegy öntudatlanul az egyik működésnek a' másik' rovására ad elsőséget **); — és miután azon státusokban, hol a' kutató eljárás leginkább kiképeztetett, még az ügyvéd' segéde is megtagadtatik a' vádlottól, mi magában csak következménye ama' főelvnek, miszerint az inquirens, vádolója is védője is a' kereset alá vonatottnak, 's miután Zachariaenek megjegyzése nagyon is való, hogy az ezen eljárás szerinti büntetőperek' olvasása közben, az ártatlanság' kinyomozása iránti előszeretettel ritkán vagy soha sem fogjuk vádolhatni a' kutatót, — mi onnan is magyarázható, mert a' vádlottat önvallomásra bírni akarás, ezen sarkköve a' kutató eljárásnak, némi ellenségeskedést nemz vallató és nem valló között, — túlságoskodás nélkül állíthatni: hogy ezen rendszer az ártatlanság' fényrehozására sem nyújt kitünő biztosítékot.

Századunk, különösen alkotmányos irányja miatt gyakran azzal

*) Mittermaier: Das deutsche Strafverfahren in der Fortbildung durch Gerichtsbarkeit und Particulär-Gerichtsbücher und in genauer Vergleichung mit dem englischen und französischen Strafprocesse. Harmadik kiadás Heidelberg 1839—40.

**) Judges — acquire a habit, very difficult to be shaken off, that of taking a side in every question that they hear debated, and when the mind is once enlisted, their passions, prejudices, and their professional ingenuity are allways arrayed on the same side and furnish arms for the contest; neutrality cannot, under these circumstances, be expected. Livingston: project of a new penal code for the state of Louisiana. London, 1824. 85 l.

vádoltatott, hogy ollyas eszmények után törekedik, melyek magokban 's papiroson igen tökéletesek, de emberi gyarlóságainknál fogva gyakorlatban el nem érhetőek. Vélekedésem szerint ellenkezőleg áll a' dolog. 'S valamint az újabb nemzeti gazdaság' egyik főelve : a' munkának felosztása ; mert a' véges emberi elme csak részletes tökéletességre képes, 's ennél fogva meghatározott körbeni mozgásra útasítatik : úgy az alkotmányos formák' barátjai is élesen kívánják egymástól megkülönböztetni a' státushatalmokat, mert gyarlóságainknál fogva csak ekkor reménylhetni, hogy a' különben összebonyolodásuk által könnyen megsérülők közül mindegyik némi tökéletességnek nézhet elébe a' kivételben. — Az utópia e' szerint az ellenség' táborában van, azoknál, kik a' kutató eljárás' felebb kijelelt eszményének létesíthetését hiszik, kik egymással homlokegyenest ellenkező erők' egymást támogatásáról álmodnak : nem ott, hol mint egyébben, úgy a' büntető eljárás körül is, a' formák' meghatározottsága 's az egymással ellenkező elemek' különválasztottsága felé mutatkozik törekvés. Ezen eszme, mellyen általában az alkotmányos intézetek — nemcsak a' politcikaiak, hanem a' szorosan jogiak is — alapszanak, reproducálván magát a' büntető-jogkiszolgáltatás körül, a' vádoló eljárásban nyilatkozik, mint mellyben az egy státus' nevében más hatalom vádolja be a' bűnöst, más hoz ítéletet felette. —

Magyarországban, ámbár megyei hatóságainkra nézve jellemző, hogy a' törvényes és közigazgatási ügyek nem kis mértékben ugyanazon személyek által kezeltetnek, — olly dolog, mellyet a' történeti alapon nyugvó alkotmánynak nem írigylenek az újabbak, a' rögtönzöttek, ha úgy tetszik, 's melly ámbár függellenségünk', fenntartására hatalmas befolyással lehetett a' multban, ma csak az igazságszolgáltatás' rovására létezik : — mégis annyi csirái találtnak a' jobb büntető eljárási elveknek, miszerint csak a' példátlanul ránk nehezedett környülmények okozhatták, hogy a' tisztí ügyészeti elemből jelesebb vádoló rendszer nem keletkezett nálunk mint a' continensen bár hol. A' nemesek elleni büntető eljárás — legalább törvény és a' jobb gyakorlat szerint — kutató elemeket nem ismer, 's a' nemtelenek' részére divatozó, jóllehet

itt az úgy nevezett benevolum tisztán kutató jellemet öltött magára, 's ámbár a', „forma processus judicii criminalis“ — melylyel bennünket Kollonics akart megajándékozni — miasmáit érezni minden nyomon, minek következése a' bizonyítékok' szerzésének lehető legrosszabb módja : még sem változhatott annyira inquisitoriussá, hogy fontosabb esetekben is meghatározott tényre vagy tényekre szorítkozó vádlevél nélkül nyitattnék meg az eljárás' második szakasza, melyet specialisnak mond a' német jogtudomány; 's nem is annyira, hogy ügyvédi segéd megtagadtatnék a' vádlottól.

III.

Hogy a' büntető eljárás hazánkban inkább ösztönszerű expediensek' öszvege, mint eleve felállított elveknek eredménye, tudjuk mindnyájan. A' közelebb lefolyt országgyűlésnek gondoskodásából a' büntetőjogi választmány rövid idő múlva megnyitandja tanácskozásait, melyek az eljárás' rendszeresítését is fogják tárgyalni.

A' vádoló eljárás' megalapításakor, azon kívül, hogy névszerint kijellettetendők ama' vétségek, melyek ellen magasabb erkölcsi tekintetből csak a' sértettnek megegyezésével foghatni a' büntető eljáráshoz, minők például: házasságtörés, a' család' kebelében elkövetett lopások 's a' t. különös figyelmet érdemel e' kérdés: mint kell szerkesztve lenni a' vádoló hatóságnak, hogy a' polgári szabadság ne veszélyeztessék általa?

E' tekintetben érdekes leszen végig mennünk azon nemzetek' eljárásán, melyeknél a' vádoló rendszer divatozik; ez úton biztosabban jutunk el vezéreszmékhez, mint úgy nevezett természetjogi lehozások által: mert nem a' positivum és az eszme közötti ellentétnek, hanem e' kettő' rokonságának kimutatásában áll az észjog *).

Angliában nem létezik külön státushatóság, melynek tisztelná a' vétségek' 's büntettek' elkövetőit kivétel nélkül törvény elébe idézni, 's magára a' sértőre vagy külön más vállalkozóra van bízva „prosecutor“-képen a' törvénybontó ellen fellépni. Mittermaier úgy vélekedik, miszerint ennek okát abban kell

*) V. ö. értekezésemet a' codificatióról.

keresni, hogy az egyes polgárok Angliában inkább levén áthatva a' státusélet' érzetétől, nagyobb érdekekkel viseltetnek a' közügyek iránt, 's hogy olyas hatalom' alakítása, minő a' „ministère-public“ Franciaországban, igen veszedelmesnek találtatott a' nép' szabadságára nézve. Azonban ma már az angol jogtudósok is nagy számmal, 's köztők a' szabadság' legbuzgóbb pártolói, p. o. a' radical Bentham *), oda nyilatkoznak, hogy magános személyekre szorítatván a' vádolás, mintegy joga van az egyénnek, büntetlenségben részesíteni a' gonosztettet, 's olly munka levén a' büntetőjogi pörckedés, melly képességet, ügyességet és állhatatosságot követel, a' némbér, a' beteg, a' kiskedkorú 'stb. elejtetnek a' törvény' jótéteményétől; hogy az úgynevezett vádoló egyesületek csak igen tökéletlenül felelnek meg a' czélnek; hogy a' nyilvános vádolók' felállítása a' méltányosság által parancsolt intézkedés, mert a' különben is már a' rajta elkövetett gonoszság által terhelt polgárt segéd nélkül nem hagyhatni, 's mert, ha a' vétkesnek büntetése néha hasznára van a' sértettnek, az mindig javára van a' társaságnak; 's hogy tehát ennek köteleességében áll: a' törvények' betöltésére szükséges működésekben eljárni. — Mind ezeknél fogva, 's miután úgy is a' coroner erőszakos halálozások' alkalmával, a' békebírák és sheriffek közrendbontók ellen, a' korona' ügyvédei lázadási esetekben, sajtóvétségekre nézve 'stb. — mind a' király által kinevezett tisztviselők — vádoló hatósággal bírnak, 's miután az éjszakamerikai szövetség' talán mindenik státusában, a' bűnösök' törvény elébe vitelének köteleességével felruházott közvádlóság létezik: azt, hogy Angliában külön vádoló hatóságot nem találunk, kevésbbé a' végrehajtó hatalom' növekedésétől tartásból, mint abból kell magyaráznunk, miszerint az angol büntetőjog, még a' legújabb végzemények után is, különnemű, egymással gyakran homlokegyenest ellenkező töredékeknek öszvege, melly magokban tökéletlen jogintézkedésekből azonban, közszellem és polgári érettség a' legüdvesebb eredményeket képesek lehozni.

*) De l'organisation judiciaire Dumont' kidolgozásában. Bruxelles 1830.

Skóciában valamint az Angliávali egyesülés előtt, úgy jelenleg is, egy közvádoló létezik, a' „lord advocate of Scotland“, kit a' korona mindig az ügyvédi karból választ és szabadon elmozdíthat hivatalából, 's ki vagy maga, vagy helyettesei által lép fel a' „court of justiciary“ előtt büntetőjogi ügyekben. Kisebb vétségekre nézve, mellyek felett a' helybeli hatóságok ítélnék, külön tiszti ügyészek járnak el a' vádlásban. A' magános polgárok általi vádemelés, való, nem tilos általában, de annyi akadály gördítetik elébe, hogy magános vádolók gyakorlatilag csaknem egészen ismeretlenek *).

Újabban több panasz emeltetett Skóciában a' vádoló hatóság ellen; nem mintha magános vádolást kívánnának helyébe léptetni, de a' közvádlónak a' koronától függése miatt, 's különösen még azért is, mert annyi tisztán administratív kötelességek vannak e' tiszttel összekapcsolva, miszerint a' parlamentben némi igazsággal mondathatott: hogy az egész végrehajtó hatalom a' lord advocateben központosúl **). A' törvényes ügyeknek gyakori elhanyaglása, 's bizonyos esetekben bizalmatlanság a' polgárok részéről, a' státusügyvédség ezen szerkezetének következményei. Hume ugyan a' skót büntetőjog' commentárjaiban idéllenek nyilatkoztatja e' bizalmatlanságot, mondván: hogy a' hatalmát be-mocskoló, vagy ezt elnyomási szándékokra fordító közvádoló saját hitelét és szerencsáját 's a' korona' szolgálatát egyiránt veszélyeztetné. De ha meggondoljuk, hogy a' lord advocate minden ellenőrködés nélkül jár el, helyeseknek fogjuk találni Brougham' észrevételeit, ki megismervén, hogy közönséges esetekben talán visszaélésektől nem tarthatni, kérdést teszen: vajjon nem leendő méltó ok némi bizalmatlanságra, ha olly esetek fordulnak elő, mellyekbe a' hatalom' helybeli pártolói vannak keverve; 's ki megjegyzi egy úttal, miképen a' törvénykiszolgáltatás' üdves vol-

*) Office of the lord advocate of Scotland, az 1825-diki Edinburgh reviewben; alkalmasint Broughamtól.

**) Parliamentary reports, 1804. Brougham által, az említett czikkelyben idézve.

tára szükséges, hogy felette álljon a' gyanúnak : mert különben nyújtson bár határtalan kezességet a' személy, mégis megmaradnak az intézkedés' rosz következtetései. —

Lássuk, mint felel meg a' francia vádoló hatóság, 's általában az elővizsgálati eljárás azon keltős igénynek : hogy elegendő biztosítékokat foglaljon magában a' büntettek' kinyomozására egy részről, 's a' polgári szabadság' épen tartására más részről.

A' code d'instruction criminelle' első szakasza így szól : „a' büntetések' alkalmazásárai kereset csak azon tisztviselőket illeti, kiket a' törvény azzal megbizott. — A' valamely büntett, vétség vagy áthágás által okozott kár' megtérítései kereset mind azok által gyakoroltathatik, kik ama' kárt szenvedték.“

E' szerint külön hatóság létezik, mellynek kötelességében áll: a' büntető törvényszegők ellen vádolóképen fellépni; de a' szenvedett kár' megtérítése iránt, mint külön panaszló jelenhetik meg a' sértett fél, a' „partie civile“ (egy a' német „adhaesionsprocess“ felperesével).

Felvilágosításul álljon itt egy példa : N. N. vadászaton ügyetlenségből agyonlövi A-t. A' vádoló hatóság a' státus' nevében N. N-nek büntetés alá vonatását követeli az általa elkövetett ölésért. A' törvényszék, tegyük fel, egy hónapos fogságra itéli ennek következtetésében N. N-t, és száz frank bírságra. A-nak özvegye fellép egy időben a' vádoló hatósággal mint partie civile, 's elégtételt követel a' férje' halálából reá és gyermekeire háramló kárért; a' törvényszék e' tekintetben talán ötezer frankban marasztalandja el N. N-t. —

Mint minden egyéb közhatóság Franciaországban, úgy a' vádoló is (ministère public), melly jelen szerkezetét Napoleontól nyéré, a' központosítás' szellemében és formáival működik. — A' vádoló hatóság' hegyén áll az igazságszolgáltatás' ministere. Ez, vagy is ennek ajánlatára a' király egy procureur-généralt nevez ki a' cassatiói törvényszék mellett; hat advocat-général foglalkodik felügyelése alatt. Mindenik királyi törvényszéknél (cœur royale, számra 27.) külön procureur-général találatik.

Ennek igazgatása alatt állanak : 1) helyettesei (substituts du procureur-général), kik közvetlenül alatta, 's rendesen hivatalában (parquet) foglalkodnak; 2) több avocat-général, kik a' tisztviselői hierarchiában amazok előtt állanak, a' királyi törvényszékeken mint vádolók lépnek fel, 's kik közül a' legidősbik első avocat-généralnak neveztetik; 3) több procureur du roi, kiknek szintűgy helyetteseik vannak, 's kik az alsó törvényszékek mellett (tribunaux de première instance, számra 365.) működnek. A' procureur-généralok semmi viszonyban sincsenek egymással, de központosúlnak az igazságszolgáltatás' ministeriumában, épen úgy, mint a' megyék' praefectusai a' belügyekében.

Mindenik procureur-général felügyel maga és alattvalói által az illető királyi törvényszék' egész kerületében a' közrend' fenntartására *), 's köteletségében áll : minden bűntettet, vétséget és áthágást kinyomozni, és törvény elébe idézni.

A' büntető eljárás' codexének első szakaszában említett tisztviselőkhöz tartoznak még : a' rendőri biztosok, a' mairek és ezeknek segédek, kik a' rendőri törvényszékeknél járnak el a' közvádás' tisztében; 's tartoznak végre a' közvetett adók', a' vámok', 's a' vizek' és erdők' közigazgatásaik' ügynökei, az illető csempészeti, erdőszeti és halászati kihágásokra nézve.

A' code d'instruction criminelle' 29-d. és 30-d. cikkelyében kijelelvek azon különböző személyek, kiknek köteleességek a' vádoló hatóságnak tudtára adni azon tényeket, mellyek ellen nyilvános panaszt emelhetni; ez azonban magától is felléphet, 's általában, hogy felléphessen, semmi előleges bejelentés nem tétetik a' kormánynál, csak sajtóvétségéknél a' ministerium' felhatalmazása szükséges. A' szabály azt tartja : hogy a' közvádások önnön belátásuk szerint alkalmazzák vagy nem alkalmazzák a' közkeresetet, de a' sértett fél, ha partie civile' képében lép fel 's a' törvényszékek követelhetik a' vádoló hatóságtól a' közkereset' alkalmazását,

*) Mi itt a' ministère public' büntetőjogi hatáskörére szorítkozunk; a' polgári jog körüli hatása nem ide való.

-maz, mert felelősséggel tartozik, emezek, felügyelési joguknál fogva.

A' vádoló hatóságot ki kell hallgatni minden büntető. ügyben (de nem minden rendőriben vagy fegyelmiiben), különben érvénytelen az ítélet.

A' vádoló hatóság végrehajtja az ítéleteket.

IV.

A' francia vádoló hatóság, mint láttuk, tetemes hatalommal lép fel; 's miután ennek minden tagjai a' végrehajtó kormány által neveztetnek ki, 's ennek kénye szerint mozdíthatnak el hivatalaiból, természetes: hogy nem hiányoznak, kik főleg oldaltekinettel a' politikai vétségekre, a' vádoló hatóságot jelen szerkezetében a' polgári szabadságra nézve veszedelmesnek tartják.

Azonban, miután a' büntetőjog' egyik feladása: a' közrend' megőrzése, — csakugyan elkerülhetlenül szükséges, hogy a' közvádó, hogy a' státusügyvédség valóságos hatalommal is bírjon. Az alkotmányos szabadság' fenntartása nem eszközöltetik az által, ha a' közhatalmat erőnélküli bábbá alacsonítjuk, mi csak anarchiát idézhet elő: de igen az által, ha a' végrehajtó hatalom más, alkotmányszerű erőnek ellenőrködése alatt áll. 'S ezt nem kis mértékben találjuk a' francia büntető eljárásban.

A' végrehajtó hatalomtól függő, 's elmozdítható státusügyvédség' ellenében áll a' kormánytól független 's elmozdíthatlan bíróság.

Mindenik kerületben (arondissement) van legalább egy vizsgáló bíró (juge d'instruction), ki az alsó (első fokú) törvényszék' tagjai közül választatik *). Mihelyest a' vádoló hatóság magános polgárok vagy a' törvényszéki policzia' tisztei által **) valamely

*) 55 tcz.

**) 9 tcz hol ezek elősoroltatnak, kikhez a' 10-dikben még a' megyék' prefectusai 's a' párisi préfet de police is számítatnak.

büntető törvényszegésről értesítetett, azonnal felszólítja a' vizsgáló bírót, hogy a' tény' helyszínére menjen, 's a' tanúkat kihallgassa; a' bűnös' tettenéretésekor, ha a' tény gyalázó' büntetést von maga után, maga is előleges vizsgálathoz foghat, 's parancsot adhat ki a' bűnösnek maga elébe állítására, sőt ezt el is zárthatja *). A' büntető eljárási codex' 9-d. cikkelyének értelmében a' vádlott legalább is huszonnégy óra alatt kihallgattandó **). Minden nyolczadik nap' jelentést tartozik tenni a' vizsgáló bíró az általa kezelt ügyeknek mibenlétéről, 's miután külön mindenik vizsgálattal elkészült, 's az eredményeket a' vádoló hatósággal közölte, az ügy a' legalább is három elsőfoku törvényszéki bíróból álló — egyikök mindig maga a' vizsgáló, — tanácskamara (chambre de conseil) elébe terjesztetik A' vádló keresetét írásban benyújtja és visszavonul. Ekkor, a' mint vagy büntettnek, vagy vétségnek, vagy áthágásnak találta a' tény, kijeleltetik az illető törvényszék, hová tartozik. Ha t. i. egy vagy több tagja a' tanácskamarának büntettet (crime), azaz : gyalázó ***) büntetést maga után vonót lát a' tényben, az ügy a' királyi törvényszék (cour royale), nevezetesen a' vádló kamara (chambre d'accusation) elébe terjesztetik †), 's a' netalán még szabad lábon álló vádlott fogságba adatik ††); vétségeknek (délits) vagy áthágásoknak (contraventions) talált tények a' policziai ítélőszékek' elébe útasítatnak. Azon esetre, ha a' tanácskamara úgy találná, hogy büntető eljárásnak egyáltalában nincsen helye †††), vagy hogy a' tény csak egyszerű policziai áthágás,

*) 40. 41. tcz.

**) Dans le cas de mandat de comparation il interrogera de suite dans le cas de mandat d'amener dans les vingt-quatre heures au plus tard.

***) A' büntetéseknek infamansokra 's nem infamansokra osztása, mint ez különösen a' francia codeban is divatozik, nem helyeselhető. De hiszen ez nem idevaló.

†) 133 tcz.

††) 134 tcz.

†††) 128 tcz.

vagy olyas vétség, melynek büntetése nem jár fogsággal *), az őrizet alá került vádlott szabadon bocsátatik **).

A' hetenként legalább egyszer összeülő vádlókamara elébe kerülván felebbvitel' útján az ügy, 's benyújtván a' vádlott 's a' partie civile egyiránt értesítéseiket írásban, a' vádoló hatóság pedig keresetét öt nap alatt előadván ***) 's azonnal visszavonulván, határozat hozatik †), 's csak ha itt is megerősített a' tanácskamarának végzése, leszen helye a' büntető eljárás' második részének, azaz : csak ekkor nyittatik meg a' vádlott ellen a' büntető per; ellenkezőleg, ha a' tanácskamarának végzése elvetetett, a' vádlott szabadon bocsátatik 's a' fennforgó tény miatt nem vonathatik újabb vizsgálat alá. Említést érdemel még az is, hogy a' büntető perben, ha ennek helye adatik, a' vádlókamarának tagjai úgy nem járhatnak el birói functióban, mint nem a' vizsgáló bíró.

Ennyi előleges lépést követel, az 1835. sept. 9-én költ saj-
tórendelkezés' 24-dik szakaszában érintett esetek' kivételével a'
törvény, mielőtt per alá vonatik a' vádlott; 's mégis a' kutató eljá-
rás' védői örömet elhítenék velünk, hogy a' francia elővizsgálat
nem nyújt elegendő biztosítékot az ártatlanságnak, nem annyit,
mennyt a' kutatónak eljárása, mely ellenörködést nem ismer, 's
mellyben az ügy nevezett „generalis inquisitio“ (a' vádoló eljá-

*) 129. 131. tcz.

**) A' vádlottnak elzáratása ítélethozás előtt, olly kérdés, melyet a' kezes-
ségével együtt nemcsak per summa cacumina kellene tárgyalni. Főelv
kétségtől az, hogy csak birói személy zárathatja el előlegesen a' vád-
lottat, 's hogy csak a' törvény által kijelölt esetekben; de e' kijelölés
szabatosságot kíván és éles meghatározottságot. A' habeas corpusféle
rendelkezések sem elégségesek, mert ezek felmentik ugyan törvénytelen
fogságából az egyént, de hogy törvénytelen fogságba ne jöhessen, az
ellen nem biztosítják.

***) 217. tcz.

†) A' nyilvánosság itt is, mint a' tanácskamarában, ki van zárva, mert a'
birói végzést megelőző vitatás és szavazás mindig zárt ajtóknál történik.
Mélto ez ellen olvasni Feuerbach' munkáját : Über Öffentlichkeit und
Mündlichkeit der Gerechtigkeitspflege. Giessen, 1821.

rás' elővizsgálata) 's a' „specialis“ (a' valóságos büntetőper) szoros elválasztás nélkül egymásba folynak annyira, miszerint több státusban ezen nem régiben még Rosshirt *) által is sem szükségesnek, sem hasznosnak, sem lehetségesnek nem talált felosztás végkép eltöröltetett, és Grollmann hessendarmstadti minister méltán mondhatá : hogy az utóvilág nem fogja hinni a' specialis inquisitio' eltöröltetését több országokban, minek következtetésében a' valóságos pör nélküli halálra-ítélés törvényesítetett.

Hogy a' francia eljárás' előszakában számosak a' visszaélések, 's hogy a' vádoló hatóság' azon hatalma, miszerint bizonyos esetekben maga is előleges vizsgálathoz foghat, 's tehát némileg bírói functióban is eljárhat, a' vádoló pör' szellemével meg nem fér, — ezt nem tagadhatni. De Vaulx ugyan azzal ügyekszik mentegetni a' vádoló hatóság' ezen rendkívüli fellépését, hogy az ekkép történt vizgálat mindig csak provisorius, 's hogy a' vizsgáló bíróság ennek mindenik részletét, ha szükségesnek látja, újra felveheti : de azért a' vádló általi kihallgattatása mindig igazságtalan, 's a' 61-d. törvényczikkely' rendelkezésénél fogva szükségtelen is.

Bourguignon, Carnot, Golbéry, Legraverend, de Vaulx 's mások, kiknek sorában bírákat 's közvádlókat is találhatni, több visszaélésre figyelmeztetnek bennünket. Ilyen az, hogy a' vádoló hatóság nem ritkán jelen van, midőn vádlott és tanúk a' vizsgáló bíró által kihallgattatnak; hogy a' huszonnégy óra alatt kihallgattatandó vádlott gyakran huszonnégy napig is elvárhat; hogy a' vizsgáló bíró, ki a' 127-d. törvényczikkely' rendeletéhez képest minden héten jelentést tartozik tenni az elébe került esetek iránt, megfelelkezik e' rendeletről; — visszaélés, még pedig súlyos visszaélés, hogy vannak vizsgáló bírák, kik a' tanácskamara' tagjainak házához aláírás végett már készen küldik a' vádlottat büntető per alá fogó határozatot, mert ennek hozatalára a' tanácskamara' egy tagból álló kisebbségének nyilatkozata is elégséges, 's hogy ennél fogva a' tanácskamara csak akkor ül össze valósággal,

*) Geschichte und System des deutschen Strafrechts. Stuttgart, 1838—39.

midőn a' vádlott' felmentése indítványoztatik. — De ezen visszaélések, mint már nevök is mutatja, nem a' codexben, nem az eljárási szabályokban gyökereznek, mik pontosan megtartva nagy mértékben megfelelők a' rend' és szabadság' igényeinek, 's ezeket bölcsen egymás mellé rendezik. A' tanács- 's a' vádolókamarák által gyakorlott ellenörködés' hatalmas befolyását világosan mutatja azon körülmény, hogy minden évben számos személy ellen szüntetett meg az elővizsgálat, mert a' tény, mellyről vádoltattak nem találtatott a' büntető törvénybe ütközőnek. Kik azt óhajtják, 's a' vádoló hatóság' olly szerkezetéről álmodoznak, mellynél fogva soha egy ártatlan se' kerülhessen elővizsgálat alá, tovább mennek mint maga az assemblée constituante, melly ennek lehetetlenségét megismerte. C'est un sacrifice, mondá Duport a' büntetőjogi választmány' nevében, que l'individu doit faire à la société, puisque ce n'est que par-là, que la tranquillité, la sureté, la liberté des tous sont assurés. (Azaz : ez olly áldozat, melylyel az egyén tartozik a' társaságnak, mert csak ez által van mindnyájunknak nyugalma és szabadsága biztosítva.)

V.

Angliának törvényszéki szerkezete, melly még most is a' kö-zépkorban mindenütt divatozott szokás' képét mutatja, miszerint a' birák ítélelhozás végett úgynevezett circuitokban beutazzák az országot : egy vagy más német tudós' bámulattárgya lehet ugyan még napjainkban is ; de a' londoni „criminal central court” nem régiben történt felállítása egymaga is eléggé mutatja, hogy a' re-form' épületei nem fognak emelkedni ez' alapon.

Az elővizsgálat Angliában rendszeren a' békebíró vagy az ügy-nevezett „police-magistrat” által, ölés' esetében coroneri eljárás' útján történik, és szabályai módra és időre nézve (a' gaodelivery biztosság' daczára is néha szerfelett késedelmes a' vádlottak' ki-hallgatása) a' gyakorlaton alapulnak, nem törvényeken. Meges-kettetvén a' vádló az ügy' igazságos előadására, a' tanúkkal együtt a' vádlott' jelenlétében kihallgattatik ; az utóbbi a' neki szüksége-seknek látszó kérdéseket teszi a' vádlónak és tanuknak, 's a' bíró kihallgatja a' feleket mind az iránt, mit magával hoz az alkalom, a' nélkül azonban, hogy a' vádlottat mindenkép önvallomásra bírni ügyekeznek, a' nélkül, hogy amaz eléggé ismeretes „rendszeres vallatás”-hoz fogna, sőt ellenkezőleg midőn a' vádlottnak kérdé-sek tételnek, értésére adatik a' bíró által : hogy szabadságában áll felelni vagy nem felelni *). Ezen az angol büntető eljárást jel-lemző sajáttságot csak utóbb fogjuk alaposabban méltathatni, mi-dőn a' törvényszéki kiviláglásról leszen szó ; de e' helytt felelnünk

*) Bentham : Rationale of judicial evidence specially applied to english practice. London, 1827. II-d, k. 311 l.

kell azon magasztalásra, melylyel a' békebíró általi elővizsgálat' nyilvánossága említetik. Az eddig mondottak után talán nem szükség ismételnünk, hogy a' kutató elemeket minél keskenyebb körre kívánjuk szorítani, mit e' munka' folyamatában még többször lesz alkalmunk bebizonyítani; de ha meggondoljuk, hogy az elővizsgálat' nyilvánossága által a' vádlott folytonosan értesítetik az ellene tett lépésekről, 's így a' tény' bebizonyítását nyomról nyomra akadályozhatja, kénytelenek leszünk oda nyilatkozni: hogy, az elővizsgálat, ha általa némi cél' elérését akarjuk eszközölni azaz: bizonyítékokat szerezni, melyek a' büntető per megnyitását vagy elmellőzését igazolják, — nem lehet nyilvános. Távol legyen azonban tőlünk, hogy mintegy a' másik szélsőségre csapván által, az elővizsgálat' azon nemét akarnók pártfogolni, melyet a' franczia publicista ért, midőn a' vádlottnak „au secret“ tétéle ellen szót emel. E' között 's az angol elővizsgálat' nagyon nem ovatos formái között még igen üdvös középmodszert fogunk találhatni; 's jegyezzük meg itt pótolólag, hogy az elővizsgálati úton nyert eredmények természetesen csak annyi erővel bírhatnak, hogy a' vádlott per ála vonathassék; az eljárás' második szakára nézve nem létezök gyanánt tekintetnek, 's a' vádlottnak elmarasztalására csak annyiban lehetnek befolyással, mennyiben a' tökéletes nyilvánossággal járó per' folyamában újlag alakulnának; miről alább.

A' vizsgálat' eredményei a' súlyosabb 's rövid uton el nem döntethető esetekben (ha a' vád alaptalannak mutatkozik, a' vádlott azonnal elbocsátatik) a' nagy vagy vádoló jury elébe terjesztetnek, 's ettől, nem rendes törvényszékek' ítéletétől, mint Franciaországban, függesztetik fel a' büntető per' megnyitása *).

*) Van egy neme az eljárásnak, mely by informationnak nevezetik, mely bűnságok' megvételeire, lázadási esetekben, sajtóvétségekre nézve 'sbt. közdivatban van, 's mellynél fogva, nagy jury nélkül, de az utóbbi esetekben a' főtörvényszék' előleges engedelmével, — az első helyt emlitetben e' nélkül is, büntető per kezdetik a' vádlott ellen. Ez azonban csak kivételképeni eljárás, mely nem sok népszerűséggel dicsekedhetik, „it was at one time the butt of popular and party clamour“, mondja Bentham.

nagy jury, mellynek eljárása nyilvános lehetne, mert ekkor nem a' vád' alapítására szolgáló jelenségek' gyűjtéséről, hanem mérlegeléséről van szó, zárt ajtóknál tartja üléseit, mi egyike azon számos anomaliáknak, mellyekre minden lépten, nyomón bukunk Angliában. Bentham a' nyilvánosság' hiányának történeti okát adja. Azon időben t. i., midőn a' nagy jury kezdetét vette, a' vádlott még semmitsem tudott az ellene indított eljárásról, melly titkot követelt, hogy azon esetre, ha a' nagy jury helyénvalónak találná a'k eresetet, meglepethessék és elfogathassék a' vádlott; de jelenleg csak akkor terjesztetvén a' quarter-sessiókban a' nagy jury elébe az ügy, midőn a' vádlott már kihallgattatott iránta, vagy éppen már el is fogatott, a' felebbi ok tökéletesen megszűnt. Aztán, ha orvosoltatnék is e' fogyatkozás, ha, mint Éjszamerikában történik, 's mint a' franczia tanács- és vádoló kamarákra nézve is közös az ohajtás, nyilvános ülésben alapítatik meg a' vád, még mindig állani fog ezen kifogás a' nagy jury ellen : hogy miután az elővizsgálat' befejezésével nem arról kell itélni, van-e elégséges bizonyosság arra, hogy N. N. bűnös? hanem arról : van-e elégséges bizonyosság, hogy N. N. ez vagy ama' vétség' elkövetéséről méltán gyanúba vétethetik? — e' felett, mint nem egyszerű bűnösségkérdés felett, tanult bírócollegium biztosabban fog ítélni, mint jury. 'S ezen oknál fogva is történhetett, hogy ámbár a' júliusi változások után, midőn a' büntetőjog is újabb revisio alá került Franciaországban, egyesek az 1791-től 1808-ig divatozott vádló jury mellett nyilatkoztak, mégis a' többség inkább a' részben módosítandó tanács- és vádolókamarák' ítélete alá kívánta a' büntetőper' megnyitásának kérdését terjeszteni.

VI.

Eddig a' vádoló rendszer' első szakáról, az elővizgálatról szó-
lottunk ; most magát a' büntető pert, a' szorosabb értelemben vett
büntető eljárást kell tárgyalnunk.

Minden büntető perben két fő momentumot kell megkülön-
böztetnünk, a' büntett' 's a' büntetés' kérdését ; azaz :

„bűnös-e a' vádlott, vagy sem ?“

's

„milly büntetést szab az illető büntetettre a' törvény ?“

A' második kérdés' feloldása a' positiv jog' rendelkezésétől,
's e' rendelkezés' ismeretétől függvén, törvénytudósokból álló bi-
rószágot feltételez.

Az első kérdés' eldöntése a' vádlott' bűnösségének vagy nem
bűnösségének kiviláglásától függ ; 's hogy meghatározhassuk,
szükségesek-e ennek nyeresére külön jogismeretek ? a' kiviláglás'
természetéről kell előlegesen értekeznünk.

Valaminek kiviláglása (evidence, Beweis) valami iránti előle-
ges vagy egyúttali meggyőződést, 's ez ama' valaminek bebizonyo-
dását, bebizonyítását feltételezi. E' szerint a' törvényszéki kivi-
lágás bebizonyodáson alapuló meggyőződést feltételez a' bíróban.

Bebizonyítást kíván mind a' polgári, mind a' büntetőjog, de
amaz beelégszik vagy beelégedhetik alaki, ez csak anyagi bizonyos-
sággal ; azaz : a' büntetőjogi bíró mindig történt vagy nem történt
tény felett, — a' polgárjogi bíró néha csak történt vagy nem tör-
tént bebizonyítás felett ítél. A' büntetőjogi viszony' tárgya t. i.
abban különbözvén a' magánjogi viszonyétól, hogy magánjogokról
lemondhatni, minél fogva az igazság' kinyomozása itt a' felektől

függ; de nem a' büntetőjogi igazságról, mint mellynek tárgya polgári közlekedésből elvont, tehát elidegeníthetlen jogok' csonkításában vagy elvételében áll, — kötelessége a' státusnak, olyképen rendelni el a' büntetőjogi eljárást, hogy magoknak a' tényeknek valósága kinyomoztassék, 's ezen kinyomozás a' felek' önkényétől fel nem függesztetvén, a' valóság ezek' akaratának ellenére is kivilágolják *). — Ezen lényeges különbségnek természetesen különböző eljárást is kell maga után vonnia, és szomorú következtetések fognak szükségkép beállani, ha a' magán- és büntetőjogi bebizonyítás összezavartatik bíránk által.

Ha valamely tény saját érzékeink' körébe esik, a' felőlei anyagi bizonyosság, külön észbeli működés' hozzájárulása nélkül, rögtön meggyőződéssé válik lelkünkben, 's ama' tárgy tökéletes kivilágolás' fényében áll előttünk. De ha nem szemeink' láttára követtetett el a' tett, ha nem füleink' hallottára mondatott a' szó, ha nem minmagunk vettük észre a' tényt: máshonnan, nem saját érzékeink' köréből kell merítenünk a' meggyőződést, melly nélkül nincsen kivilágolás. Ez utóbbi állapotban van a' büntetőjogi tényre nézve a' bíró.

A' büntetőjogi bebizonyítás' theoriái több főeszközlőkről szólnak, mint külön, vagy másokkal egyetemben teljes kiviláglast nyújtókról, 's itt először is az úgynevezett qualificált önmegvallással találkozunk.

A' középkor — mellyben a' jelen büntetőjogi eljárás' több pontjai némileg rendszerítettek — roppant erőt tulajdonított mindig a' vádlott' önmegvallásának. Úgy vélekedett, hogy mindazon csalódások, mellyeknek a' legeslegjelesebb tanúk is érzéki észrevevésközben kitévék, valamint azok is, mellyek a' jelenségek'bőlli következtetéssel járhatnak, a' vádlott' önmegvallása által kikerültethetők. Azon erkölcsi megnyugtató is, mellyet az elmarasztaló bírónak a' bűnös' önmegismeréséből lehetetlen nem mérítenie, szintűgy telemes befolyással lehetett az önmegvallásnak nyereséje utáni törekvésre. 'S valóban úgy tapasztaljuk, hogy az

*) V. ö. Jordan' és Mittermaier' ide tartozó dolgozataikat.

Szalay publ. dolg. I.

egész kutató rendszer, anyagi torturával és nélküle, e' czélra van irányozva. A' státusz fennállására szükséges, hogy a' bűnösök bűnhődjenek; már pedig valakinek bűnösségéről csak akkor győződhetünk meg teljesen 's olly annyira, hogy a' büntetést nyugott lélekkel reá mérhessük, ha maga a' vádlott is bűnös voltát megismeri: tehát azon kell lennünk mindenkép, hogy amaz önmegismerést kicsikarhassuk belőle. — E' fonalon indul részben még ma is, 's indult kivált a' középkorban az okoskodás, 's ennek következtetésében — mind a' mellett, hogy az egyházi jog nem pártolá e' nézetet — lőn a' római jogban a' rabszolgákra szorított tortura általánossá *). 'S csakugyan, megrendítetvén egy részről, főleg az egyházi jogtudósok által a' hit, melly ordaliák, mint az Istenség' közvetlen nyilatkozása által vélé kitudhatónak a' vádlott' ártatlanságát vagy vétkességét, 's elvül állítatván fel más részről: hogy csak önmegvallásra ítélni el a' bűnösnek tartottat, — iszonyú következetességgel a' torturához, mint a' vétkesek' büntetlenül maradása által veszélyeztetett társaság' végmenedékéhez folyamodtak.

Ezen elvnek — hogy t. i. a' bűnöst önmegvallásra birni, föfeladása a' büntetőjogi eljárásnak, — melly bár egyenesen ki nem mondva, mégis lelke a' kutató rendszernek, — köszönhetni: hogy ott is, hol a' kor' elútasíthatlan követelésére az anyagi tortura eltöröltetett, szellemi lépett helyébe, valamint e' rendszerben lépnie kellett is. — De midőn a' kutató eljárás' azon maximája ellen nyilatkozunk, melly a' bírót főleg és csaknem kizárólag a' pörbefogott' önmegvallásának kicsikarására útálja, 's ennek bármi módni kinyerésére, miután némileg ellenfelet láttat vele a' vallani vonakodóban, mintegy felfingerli, — midőn illy visszasság ellen nyilatkozunk, nem tartozunk azok közé, kik a' bűnös' önmegvallásának egyáltalában semmi erőt sem tulajdonítanak. Quintiliannak Fabriczy által is jeles munkáscájában a' magyarországi büntetőjogról idézett szavai: „ea est natura omnis confessionis, ut possit

*) D. XLVIII. 18. De quaestionibus. A' római jog egyebiránt távol vala jeles bizonyítási erőt tulajdonítani a' torturának: „etenim res est fragilis et periculosa, et quae veritatem fallit“ mondja az idézett cím.

videri demens, qui de se confitetur“ el nem fogadhatók. Tagadhatatlan, hogy a' kétségbesés' örültségében bűnösnek vallhatja 's vallotta magát nem egy ártatlan, — midőn harczban lát maga ellen mindent, midőn legegyszerűbb nyilatkozásai is szörnyekké válhatnak a' kutató hermeneutica' érintése alatt; 's ha egyéb példák nem volnának, a' mult századokból fennmaradott törvénykezési irományok, melyekből világos, hogy többen, kik boszorkányságról vádoltattak, a' torturának alkalmazása, sőt az ezzel ijesztetés előtt, magokat az ellenők felhozott tényekre nézve vétkeseknek vallák, bizonyítják az illetén hamis önmegismerések' lehetőségét még olly esetekben is, midőn bizonyos halálnak nézhet elébe a' vádlott; — való az is, hogy a' kisebb büntettről vádolt magát bűnösnek vallhatja, talán a' további nyomozás' megszüntetésére, melynek folytatában némi még ki nem tudott, 's általa valósággal elkövetett nagyobb büntett világolhatnék ki ellene, — 's talán külön más cél' elérésére is *), vagy egy hatalmasabbtólí félelmében, kinek érdeke kívánhatja, hogy a' vádlott önmaga ellen valljon, 's kinek hatalmában áll, őt vagy a' hozzá közel állókat, ellenkező esetben, még érzékenyebben sújtani; való még az is, hogy olly esetekben, midőn önmegvallással járó elmarasztás enyhített büntetést von maga után, 's midőn látja a' talán fonák elvek' befolyása alatt alakuló bebizonyítást maga ellen fordulni, — végmenedékül hamisan önmaga ellen vallhat a' vádlott. — Tagadhatatlanul, való mind ez. De midőn más oldalról száz és száz példát látunk naponként, hol a' vagy lelkiismeretétől, vagy az ellene felhozott tanutételek' erejétől önmegvallásra bírt vádlott azt ismételve megerősíti ítélethozás után, sőt ez vagy ama' büntetés' kiállása közben is vissza nem vonja, 's így a' — ne feledjük el — nemcsak a' külső cselekvésre, hanem a' jogellenes feltételre nézve is kiviláglast nyújtó önmegvallás' bizonyító erejét tanúsítja, — azt mégis érvénytelennek tekinteni, csak túlságos skepsisnek lehet eredménye **). —

*) Bentham : Rationale of judicial evidence. III-dik k. Feuerbach : Acten mässige Darstellung merkwürdiger Criminalfälle. 1828. Két k.

**) Az önmegvallás minmagunk elleni tanutétel, tehát pártos, tehát el nem fogadható — így szól még legújabbán Gerstäcker is. De hányszor mon-

'S e' tekintetben Bentham az angol büntető eljárás' azon saját-ságát, miszerint a' vádlott az önmegvallástól óvakodásra intetik, méltán kárhoztatja; annyival is inkább, mert az angol bíró a' törvényszéken kívül történt önmegvallást nem minden bizonyító erő nélkülinek tekinti, 's így következetlenségről is vádoltathatik.

Azonban, hogy a' vádlottnak önmegvallása meggyőződést nemzhessen a' kérdéses tény iránt a' bíróban, erre nézve a' felelő-bieknel fogva nem elég, hogy az a' törvényszék előtt *), határo-zottan, belső ellenmondásokat magában nem foglalólag 's egyene-sen a' kérdéses tényre nézve, — tehát nem egyedül ez vagy ama' körülményt illetőleg, nem mintegy melleslegesen, hanem egyene-sen annak tudomásával, hogy vallomása önmegvallás, történjék; — de kívántatik még különösen, és minden esetben, hogy az önmegvallás' tartalma, 's az ügynek egyéb kivilágási eszközök által nyeretett momentumai között világos, ok- és okozati vi-szonyon alapuló összhangzat mutakozzék. Igen helyesen jegyzi meg ennél fogva Bentham, hogy az önmegvallás kivált részletes-sége által nyerhet bizonyítási erőt, valósága vagy valótlansága — a' mint t. i. részletei az egyéb úton nyert és bebizonyodott körülményekkel megegyeznek vagy sem — így inkább kitűnvn. 'S e' szerint minden önmegvallásnál, a' vétség' szoros anyagi leírásán kívül, a' hely' és idő' pontos kijelelését fogjuk kívánni, hogy láthassuk: megegyeznek-e a' talán már egyéb bizonyítási esz-közökből kiviláglott tényhelylyel és tényidővel. Ennek fontos-sága arra bírát volt az angol törvényhozást, hogy már a' vád-levéliben mindig követelék a' kérdéses tény' helyének és idejének kijelelését, még pedig olly szigorúsággal, hogy elmulasztás' esetére a' vádlott felmentessék a' kereset alól. De csak hamar

datott már, hogy a' magunkról, magunk által tett tanutétel csak annyiban jöhet pártosság' gyanujába, mennyiben magunk mellett szöl.

*) A' törvényszéken kívül tett önmegvallásra nem sokat adhatni. Feuerbach említi, hogy a' plassenburgi fenyítőházban 1818—1825-ig 219 fogoly magát gyilkosnak, rablónak 'stb. vallotta, csak hogy a' fogházat oda-hagyhassák, mert önmegvallásaik majdnem kivétel nélkül hamisaknak találtattak.

észrevétetett, miképen több esetekre nézve a' vádlottnak vétke-
sege eléggé bebizonyítható már a' vádlevélben, de a' tény' helye
és ideje, vagy legalább ezeknek valamelyike egyáltalában nem,
minélfogva jogfictióhoz folyamodtak, rendelvén : hogy hely' és
idő' kijelelése szükséges ugyan, de a' vádlevél' erejére nézve
mindegy, akár a' bírói eljárás által is kiviláglandó tényhely és
tényidő, akár csak pótló áljelelés iktattassék belé.

Az önmegvallásról itt mondottakat összefogva, talán némi biz-
tossággal következtethetni :

a) egyszerű kérdések által alkalmat kell adni a' vádlottnak az
önmegvallásra: de itt aztán szükség megállapodni, mert minden
további lépés a' kedvencz analytical lábtón, szellemi tortúrához 's
ennek következményeihez vezethet; a' büntető bírónak ügyessége
különben is egyéb combinációkban mutatkozhatik, meggyőződése
egyéb kiviláglási eszközökön alapodhatik;

b) a' vádlott' önmegvallásának bizonyító ereje a' kivilágolás'
egyéb momentumaival megegyezésétől, 's ezekhez kiegészítő,
felvilágosító viszonyától függvén, annak elhatározása : mikor te-
kinthetik eléggé qualificáltnak, vagy, nem a' theoria' nyelvén
szólva, meggyőződést nemzőnek az önmegvallás? külön mindenik
esetben külön más viszony által feltételeztetik, minélfogva a' qua-
lificáltság' positiv mértékét egyelőre nem adhatni.

VII.

A' kiviláglás' tudományos theoriái azon esetre, ha önmegvallást nem nyerhetni, — olly eset, melly a' torturának eltöröltetése óta, kivált ha csak önmegvallásra szabhatik a' rendes büntetés, természetesen gyakorta szokott előfordulni — semmiben sem látnak több bizonyítási erőt, mint a' tanuk' vallomásában. Az ezek által nyert bizonyosság t. i. közvetlennek mutatkozik, ellentétben a' jelenségek' útján szerzettel, melly közvetve, következtetés által nyeretik. — A' tapasztalás arra tanít, így szól a' theoria, hogy az egészséges szemmel bíró ember észreveheti a' némi távolságban 'stb. mutakozó tárgyakat, hogy az egészséges fül hallhatja bizonyos távolságban a' bizonyos erővel ejtett hangokat; a' tapasztalás tanít továbbá arra is, hogy az, kinek oka nincsen az igazság' ellitkolására, a' felebbi vagy más érzéki csatornán tudomására jutottakat ki is fogja mondani, 's annál inkább ha még egyéb biztosítékok, mint például: eskü, hamis vallomás' esetére büntetés 'stb. (external securities Benthamnél) igazságmondásra ösztönzik: tehát illyes mind physikai, mind erkölcsi tekintetben egészséges egyén' vallomása nagy hitelt érdemel; ha pedig ezen tanutételhez még más hasonlókép' tökéletes tanúnak lényegesen megegyező vallomása is hozzájárul, a' tényt bebizonyítottnak kell tekinteni. — Ezen, talán főleg egy mózesi helyen alapuló tételt a' német büntetőjog úgy értette: hogy azon esetre is, ha ama' két classicus tanu' ellenében száz, a' tény' különböző momentumairól ugyan, de ollyképen valló egyes tanú áll, hogy ezek teljesen összefüggő sort képezzenek, — ez semmit se' bizonyítson. A' tudomány' és gyakorlat férfiai, úgy látszik, egyiránt megfedkeztek arról, hogy

itt az összhangzás a' fő, az t. i., hogy józan észszel meg nem foghatni, miképen több egymástól függetlenül nyilatkozó személyek vallomásaikban megegyezhetnének, ha azt, miről tanúságot tesznek, valósággal nem tapasztalták volna *); 's hogy ennélfogva az utóbb említett egyes tanúk' vallomásának több bizonyító erővel kell birnia ama' kettőénél. —

Midőn az „esprit, origine et progrès des institutions judiciaires” című jeles munkának szerzője **) a' két classicus tanúnak mindenhatóságát, 's a' kutató kiviláglási tan' egyéb fonákságait elevenen kitünteté, Mittermaier oda nyilatkozott: miszerint e' tan nem akar egyebet mondani, mint hogy a' bírónak semmi tényt, ha ennek lételetől valamelly vádlott' elitélése függ, nem szabad bebizonyítotttnak tekinteni, melly tény a' törvények által megismert és szükségeseknek tartott kellékekkel felruházott kiviláglási eszközök' segédével elő nem állítatott; de ennélfogva még nem nyilatkoztatja ki a' törvény, hogy a' bíró p. o. minden tényt, mellyet két tanú bizonyít, már bebizonyítotttnak tartozik tekinteni; 's még mindig a' bírák' belső meggyőződésétől függ, minden körülmények' megfontolása után elhatározni, ha a' tény bebizonyítatott-e valósággal. — Hasonló értelemben válaszolt már Feuerbach a' német bizonyítási theoria' megtámadóinak, a' juryról irt munkájában ***), mondván: hogy e' szabály csak tiltólag kötelezi a' bírót, azaz, ennyit jelent: mert egy tanú csalódbatik vagy igaztalanságot mondhat, egy tanúnak soha sem, de két tanu' vallomásának már szabad (nem pedig: kell) hitelt adni. — E' tétel, így magyarázva, való igaz, tetemesen változtatja a' dolgot; e' szerint a' szükségképen eldöntőnek tekintett két szám hol bebizonyítani fogja a' tényt, hol nem, a' mint t. i. a' bírónak az ügy' összevégéből alakuló belső meggyőződése a' kettős tanutételhez szövetkezik vagy

*) Wills: Essay on the rationale of circumstantial evidence' Mittermaier által „Strafverfahren“ 'stb. című munkájában idézett helye.

**) Meyer J. D. amsterdami ügyvéd. Munkája a' troppau és veronai congressus' idejébe esett, 's rendkívüli tünemény gyanánt fogadtatott, mert nem iratott a' reactio' szellemében.

***) Betrachtungen über das Geschwornengericht. Landshut, 1813.

sem; de e' szerint, ha következtetések akarunk maradni, meg kell engednünk azt is : hogy egyes tanú mellett is bebizonyítottanak tekintethetik a' tény, ha ama' meggyőződés hozzájárul; 's így megismertük azt is, hogy a' meggyőződés nem rejtezik a' kívül-fekvő tárgyakban úgy, hogy a' büntett' kinyomozása közben előforduló többenmü tanutételek' pozitív bizonyító erejét általán 's előlegesen kisebb, nagyobb számmal lehessen megjelelni, — de rejtezik e' tanutételek' viszonyaiban az öszves ügyhez.

Ha tisztában vagyunk az iránt, hogy két vagy több tanú' bizonyosságai nem már magokban, hanem mindig csak adott egyes esetben mondathatnak tökéletes meggyőződést nemzőknek; ha a' számokkai babráláson kiadva, már nincsen okunk attól tartani, hogy lesz, ki illyeseket állítson : két gyanús tanu' bizonyossága = egy classicus tanu' bizonyosságával; négy gyanús tanu' bizonyossága = két classicus tanu' bizonyosságával 'stb. *) akkor arra sem leend ok, hogy egész sereg egyént physical vagy erkölcsi fogyatkozásai miatt tanuságtételre még csak ne is bocsássunk. Mert valamint, ha áll, mit felebb kimutatni ügyekezünk, hogy magában véve nincs classicus tanu, azaz : olyan, ki bizonyító erővel bír szükségképen **), hanem csak az adott ügy' viszonyaiból alakuló bírói meggyőződés üti reá a' classicusság' bélyegét : úgy más részről a' gyanusság is nem eleve, hanem minden egyes esetben a' kifejlendő körülményekhez képest fog a' tanúhoz tapadni, 's csak azért, mert vallomása e' külön esetben a' bíró' lelke előtt hitelt

*) C'est-à-dire : que deux sources impures équivalent à une source pure, deux malades à un homme en santé, — c'est dire une absurdité. (Ez annyi, mint mondani : hogy két tisztátalan forrás annyit ér, mennyit egy tiszta forrás, hogy két beteg annyit ér, mennyit egy egészséges ember; — ez annyi, mint fonákságot mondani.) Brissot. — De azért mondani : deux malades équivalent à deux hommes morts (két beteg annyit ér, mennyit két holt) nem kisebb absurdité. Itt a' bökkenő.

**) A' római jog is így tartotta. Quod legibus omissum est, non omittetur religione judicantium, ad quorum officium pertinet, ejus quoque testimonii fidem, quod integrae frontis homo dixerit, perpendere. D. XXII. 5 de testibus. Az a' religio iudicantium!

nem találhatott. Ez minden tanúságra nézve kivétel nélkül áll, 's ennél sem több, sem kevesebb: valebunt, quantum valere poterunt.

Az individualis viszonyoktól függ majdnem minden. A' tanúságtétel' egész értékéről csak ezekhez mérve ítélhetni. Minden medium, melly a' valló 's a' vallomás' nyomán ítélő bíró közé nyomul, némi homályba helyezi e' viszonyokat, 's gyakran el is ferdíti. Száz bizonyosság a' tanu' physical 's erkölcsi képességéről sem elégséges, meggyőződés' nemzésére a' bíróban, ha azon körülmény hozzá nem járul, hogy belső és külső készségét vagy késedelmezését a' feleletadásban, egész módját és magaviseletét világosan szemléli: mert ama' felebbi bizonyságok a' tanunak általános képességét erősítik, 's a' bírónak még szüksége van bizonyosságra a' tanunak képességéről ad hoc. Alia est auctoritas praesentium testium, — alia testimoniorum quae recitari solent *). — A' németek ezen közvetlenségét a' tanutételnek azzal pótolják, hogy a' kutató mimikai jegyzőkönyvet (Gebärdenprotokoll) is tartozik vinni a' tanunak (a' vádlottnak is) magaviseletéről; de ez aligha szolgálhat indiciumul annak következtetésére, hogy a' kik ezt feltalálták, azok a' könyvnyomtatást is feltalálhatták.

De nem elég, hogy a' tanu' hitelessége iránt bizonyosságot nyerjen a' bíró: neki még kinyomoznia kell azon fokot, mellyen a' tanunak meggyőződése áll; mert ha a' bíró tanutételen akar építeni, természetes, hogy meggyőződésének viszonyban kell állania az általa képeseknek ismert tanuk' meggyőződéséhez. — Bentham e' végre, miután a' meggyőződés' fokozatának előadására e' szónál: „tudom“, „hiszem“, „a' dolog így vagy így történt“, „hiszem, hogy a' dolog így vagy így történt“ szabatosabb nyelvet nem ismernek a' törvényférfiak, scálát ajánl: melly, például, harmincz fokra osztott állító, 's ugyan annyi fokra osztott nemleges részből álljon, 's ezeknek fokaira a' tanu' meggyőződéséhez képest mutasson; olyképen, hogy a' meggyőződés' maximumával bíró a' harminczadik fokozatra, a' maximumnál valamivel kisebb

*) D. XXII. t de testibus.

meggyőződés' embere a' huszonkilenczedikre 'stb. mutatand. — Ezen elmés expediensre azonban helyesen jegyzi meg Dumont, hogy a' tökéletességnek e' neme elérhellen a' gyakorlatban, 's hogy például őt magát mi illeti, ha különböző tények iránt valamely törvényszéken kihallgattatik, 's ha nem felelhetne igent vagy nem-et lelkének egész bizonyosságával, ha fokokat és árnyéklatokat sejdít, képtelennek érzi magát választani a' második és harmadik, a' negyedik és ötödik, sőt egymástól távolabb álló fokozatok között is. Ime megkísértem a' dolgot e' pillanatban, így ír; azon vagyok, hogy eszembe jusson, ki mondott el nekem egy bizonyos tényt; akadozom; együvé gyűjtöm a' körülményeket; úgy hiszem, hogy *A.* volt inkább, mint *B.*, de a' negyedik vagy hetedik fokra helyezzem-e meggyőződésemet, — azt teljességgel nem tudom. — Így fog itélni az olvasó is, ha magát hasonló helyzetbe gondolja. — A' meggyőződés egészben és részeiben valamint soha mathematicai bizonyossággá nem válhatik, úgy számokkal sem határozthatatik meg. A' mathesis' viszonya a' historiai bizonyosságon alapuló jogi kiviláglás' tanához — ha ezt magában betetőzött tudomány' alakában képzelhetnők is — nem kisebb 's nem nagyobb, mint egyéb igenleges tudományhoz; ki tagadja, hogy például az additiónak hasznát vehetni az orvosi tudományban? — de mégis hová lett a' iatromathematicusok' iskolája?

Lesz itt, a' ki válaszolni fogja: magam sem tartom gyakorlatba vehetőnek a' benthami indítványt, de mint fogja majd kifejezni meggyőződésének fokát a' tanú? — Fejezze ki a' nagy és kicsi, erős és gyenge, vagy — mi egyre megy ki — a' felebb említett: tudom, hiszem 'stb. szavakkal; az általa történt mérlegezés különben sem szolgálhatván sinormértékül a' bírónak, mint kinek tudnia kell, hogy a' gondolkozó, higgadt férfiú meggyőződésének erejéről maga iránti bizalmatlanságból rendesen kétkedéssel, — a' szeles vagy gubó pedig elbizottsággal szokott szólni. — A' meggyőződés' különböző állapotai — írja Dumont — egyéb jelek által nyilatkoznak a' bíró' szemei előtt. A' tanú' válaszainak világossága és biztossága, vallomása' minden környülményeinek egymással összefüggése, — ez az, mi a' tanúnak magába bizakodását

mutatja. Akadozás, kínos keresgélése a' részleteknek, saját vallo-
másának fokonkinti összerakása, ollyasok, mellyek nem mutatnak
a' tanu' meggyőződésének maximumára.

Ime, azon mód, melly által a' bíró kitudhatja a' tanu' képes-
ségének fokát, ugyanaz a' tanu' meggyőződésének állapotát is
fogja vele megismertetni, 's e' mód : a' tanúnak közvetlen kihall-
gatása az ítélőszék által *).

A' tanutételtől mondottak összevgeben két pontba foghatók :

a) valamelly tanunak meggyőződést maga után vonó bizony-
ereje csak adott eset' individualis viszonyaiban gondoltatható, nem
mint ollyas, mellyet a' tanúnak physical és erkölcsi képessége már
magában eleve 's általán követel ;

b) ezen individualis viszonyokba csak a' tanu 's bíró közötti
közvetlenség hoz világosságot.

*) Mennyi nyugalmat, milly pontos megfontolását 's egybevetését a' leg-
apróbb részleteknek, milly szakadatlan éberséget követel a' tanuvalla-
tás. 'S mégis C. Titius ezeket mondta a' római forumban, 's tartok tőle,
hogy joggal mondhatta : „Judex testes poscit; ipse it minctum. Ubi re-
dit, ait se omnia audivisse, tabulas poscit, literas inspicit, vix prae vino
sustinet palpebras.“

VIII.

A' milly bizodalommal viseltetett a' kivilágási theoria a' tanuk' bizonyító ereje iránt, épen olly gyanús volt előtte a' jelenségekből fejlődő kivilágolás (Indicienbeweis), olly annyira, hogy e' mellett, kivált főbenjáró vétségeknél, vagy itéletlenül maradna a' vádlott, vagy rendkívüli büntetésre, a' tényre különben szabottnál kisebbre íteltetnék. Okát azon véleményben kelletik keresnünk, miszerint a' tanuságtételnek, mint egyenes, közvetlen bizonyítási eszköz-lőnek elsőséggel kell bírnia a' jelenségek felett, melyeknél más tény' vagy tények' léteiből és valóságából a' kérdéses tény' létele és valósága is következtetik, 's mik ennél fogva mesterséges bizonyításfajt is mondatnak alakítani, melly épen mert mesterséges, gyakori csalódásoknak szolgálhat alapul.

Lássuk ez állítás' érvényességét.

Vannak jelenségek, a' melyekből következtetés csálhatatlan, p. o. a' terhességből csálhatatlanul következtetik a' közösülés. Mi tehát e' bizonyítás' neménél illyes esetben a' főkellék? — az, hogy az előtétel (Vordersatz), mellyen építünk, be legyen bizonyítva, 's ekkor a' következtetés veszedelem nélküli. — Igen, de ki lopottnak ismert jószágot lát valakinél, még nem következtetheti csálhatatlanul, hogy ama' valaki azt lopta legyen. — Kétségtelenül, nem; mert illyes tény esetlegesen is állhat viszonyban a' büntetettel, 's így szükséges, hogy némi körülményláncz által kimutattassék a' létező 's a' következtetett tény között a' viszony*); — miből ered: hogy egyes, bármi flagrans jelenségen nem fogja itéletét alapítani a' józan ész. A. kinél a' lopott jószágot láttam,

*) V. ö. Mittermaier : Strafverfahren 'stb. II.-d. k.

már többször elmarasztaltatott lopásban; a' jószág ollyas, melyet nyomorú állapotában nem vehetett; azt elrejteni akarta előttem, midőn látná, hogy szemembe tűnt; 's *B.*, kitől állítása szerint ajándékban kapta, a' jószágot nem ismeri 'stb. — csak illetén össze-függő lánczból fogok következtetni. — Igen, de csak okoskodás' útján látom mind ennek öszpontulását egy tényben, egy személyben; csak közvetve; tanuságtétel általi bizonyításnál pedig a' tanúk egyedül önnön érzéki észrevevésök' közvetlen tárgyán építenek. — Ne csaljuk meg magunkat. Szükséges-e, hogy a' tanúk, valamely tényről bizonyossághoz kívántató valamennyi momentumokat csak saját érzékeik által vették legyen észre? Feuerbach, kit a' tanúk általi bizonyítás' kisebbitéséről nem vádolhatni, nemmel felel. Mert egyebet mit mondanak e' szavai? „a' tanúk a' bebizonyítandó tapasztalási tárgyból mind azt önnön érzékeikkel tapasztalták legyen, mi az emberi tapasztalástörvények' természeténél fogva megkívántatik arra, hogy ama' tárgynak létele bizonyos gyanánt tekintethessék.“ Ez annyit jelent, hogy a' tanutételben is helye van annyi következtetésnek, annyi okoskodásnak, mennyi a' tapasztalásnál fogva nem csálhat. Hiszen ha azt akarjuk, hogy minden ténynél elejétől fogva végig, ennek minden legkisebb momentumánál jelen lett legyen a' tanú, — mint lehetnének annyi esetek, melyekben tanúk általi bebizonyítás' nyomán marasztaltatott el a' bűnös? *A.* egy szobában van *B.*-vel. *C.* belép törrel kezében. *A.* rosztat gyanítva az ajtó felé siet, 's *B.*-nek és *C.*-nek hátat fordítva, már a' küszöbön áll, ekkor valakit lerogyni hallván, visszanéz, 's *B.*-t vérében látja, *C.* kezében a' véres tört. Azon mozzant *A.* nem látta, midőn *C.*-nek töre *B.*-be mártatott, de a' tapasztalás' törvényeiből következteti, hogy az beállott, 's ugyan e' törvényekből következteti *D.* orvos, mint hozzáértő, hogy *B.*-nek sebe ollyas, melyet ő maga nem ejthetett magán. — Következtetés vegyül tehát a' tanuságtételbe is; való, nem annyi, mennyi a' jelenségek általi bizonyításba; de ellenben ennek ez vagy ama' physikai megmaradandó előtétele, mint tisztán tárgyilagossá alap, alanyi elferdítésnek nem levén kitéve, némi saját biztosítékot hord magában.

Mentsen Isten, hogy szavaink úgy érlessenek, mintha a' jelenségek általi bizonyítás a' legéberebb ellenörködést nélkülözhetné; — mi megismerjük, hogy a' meggondolás' maximuma szükséges a' jelenségek feletti határozathoz : de ezen meggondolásmennyiség elmaradhatlan kellék a' tanutételek' mérlegezésénél is. Polemiai hangunk onnan ered, mert láttuk : miképen többen azok közül, kik száz, egymással összefüggő jelenségre semmitsem adnak, hajlandók vaktában hitelt adni az úgy nevezett classicus tanuságtételnek. — Részünkről, valamint a' tanuságtételből nem akarunk egy sereg egyént kizárni, mert a' bizonyító erőt nem magában az egyénben, hanem vallomásának az öszves ügy' viszonyaihoz állásában látjuk : úgy a' tekintetbevételt érdemlő 's nem érdemlő jelenségek' osztályairól nem fognánk eleve értekezni, mert kénytelenek vagyunk megismerni : hogy minden körülmény, melly ollyas természetes viszonyban áll némi vétséggel, hogy belőle erre, vagy az ezt elkövette személyre, az ész' törvényei szerint következtethetünk, jogi jelenséget alapít. De tapasztalásból tudván, hogy egyes jelenségek könnyen csalhatnak, nemcsak egy-nél több indicium' valóságának tökéletes kimutatását követeljük, hanem azt is, hogy ezen bebizonyított jelenségek ollyasok legyenek, mik magokkal megegyeznek, a' vádlottban 's az elkövetett vétségben központosulnak, más, nem gyanús módon nem magyarázthatnak, 's ellenjelenségek által nem erőlténítetnek. — Ha a' jelenségek között mások megelőzők lesznek, mások következők, talán még hamarabb alakuland meggyőződés; de hogy milly jelenségek *in specie*, 's mennyi számmal kívántatnak a' meggyőződés' előidézéséhez, azt előre ki nem jelenthetni : mert a' magában, természeténél fogva örök progressióra képes jogi bizonyosságról, a' felebbieknél fogva csak minden egyes esetről mondhatom, mikor jutott el azon fokra, mellyen meggyőződéssé válik bennem. — Az, hogy eme' törvényhozó legalább két jelenséget, amaz hármát kíván; az megelőzőket és bekövetkezőket egyszersmind, ez a' jelenségek' egyik fájával is beéri : szintűgy mutatja, hogy itt criteriont épen úgy nem jelelhetni ki előre, mint nem az önmegvallásnál, nem a' tanuknál. — Hogy jelenségek általi kivi-

lágásra elmarasztaló ítéletet alapíthatni, azt, majdnem az egy Abegg' kivételével, ma már minden jelesebb büntetőjogírók ismerik; de sokan nem mernek rendes büntetést szabni jelenségek' nyomán főbenjáró esetekben. — Ha a' vádlott hamis tanuvallomások' következtetésében ítéltetett halálra, — így szól Kitka az ausztriai törvényhozósági bizottságnak, midőn a' jelenségekről új törvény hozatott, tollvivője, — akkor a' nép a' hamis tanúkban fogja keresni az okot; de ha jelenségekből következtetésen alapuland az igazságtalan ítélet, felelős leszen a' bíró. — De valjon a' hamis tanuságok' nyomán ítélő bírák kivüle állának a' felelet' terhén, 's nem kötelessége-e a' bírónak, tanúk és jelenségek körül egyiránt óvakodónak lennie? — Egyébiránt ezen kételkedés nemes kűtsőből ered, csak hogy más bizonyságoknál sem kellene ennek híjánóznia. Igen, igen; nem ritkán lélekaggodalommal járó tiszt a' büntetőjogi bíróság, 's terhe alatt összeroskad az egyes; de valjon nem int-e ez bennünket, hogy miután a' társaság e' tiszt' gyakoroltatása nélkül fenn nem állhat, 's miután ezt Isten' kezébe nem tehetjük le, tegyük le, ha lehet, a' társaság' kezébe?

IX.

A' bizonyítási fajokról itt per summa cacumina mondottakból következik, hogy

a) e' fajok' erejének előleges meghatározása, 's így minden körülménynek mintegy bizonyos számmal megjelelése, olyképen, hogy azon esetre, ha e' számok' összevételéből a' szükséges anyaszám kikerül, elítélés következék, — lehetetlen; mert ha a' külső bizonyítási eszközök eleve mérlegezhetők 's mintegy némi jogértékkel megbélyegeztethetők volnának is: a' belső eszközölő, a' viszony, mégis mindig ez' előleges becsün kívül fogna maradni;

b) azon gondoskodás, miszerint a' törvényes bebizonyításnak tiszta tárgyilagosságon kellene nyugodnia, az alanyiság' minden tévedhetéseinek kikerülésére, czélt nem ér: „mert ha a' kívülünk nyilatkozó tárgyilagosságmomentumok gyűjtják is fel a' meggyőződés' világát, e' kisebb nagyobb világ nincsen ő bennök, hanem az észben.“ —

Ezer és ezer ízben jelen voltak az úgy nevezett törvényes bebizonyítás' minden kellékei; 's meggyőződés' hiányzott; és megfordítva: teljes meggyőződés' volt a' bírónak, amaz általánosságot követelő theoria' kellékeinek kielégítése nélkül. A' felebbi esetben elmarasztalni kellett, az utóbbiban felmenteni. Ezek voltak a' polgárjogi pert a' büntetővel minden lépten, nyomon összezavaró tudomány' fájának gyümölcsei. —

Nemcsak minden eddigi tudományos kivilágglási theoria, hanem minden ezentúl bármilyen szerkesztendő, ha egyéb akar lenni problematicánál, magában összeroskad. Bizonyítják ezt közelebbről Bentham és Mittermaier' roppant munkáik e' tárgyban. Egy

pár kavics és kagyló, minek birtokába jutottál, 's előtted féktelenül maradt az óceán. — Aztán, történeti valóságra nézve a' megismerés' (das Erkennen) közönségesre és tudományosra osztásának csak úgy van értelme, ha az egyik alatt helyes megismerést, a' másik alatt helytelent értünk. Mert minden historiai bizonyításban, 's így a' jogiban, az ész' spontaneitásánál fogva, igen is alakúlnak szabályok — a' causalis nexus' szabályai, — melyek az alakulandó következtetésben a' főtételek' helyét foglalják el, de ez nem egyéb a' logica', a' józan ész' működésénél.

Ezek szerint a' felebb előforduló kérdésre: szükségesek-e a' büntetőjogi kivilágításnak nyerésére külön tudományos, nevezetesen jogismeretek? — nem-mel felelünk; minek természetes következménye, hogy e' kérdésnek: elkövette-e a' vádlott ez vagy ama' büntetést? elhatározása nem követel törvénytudó-sokból álló bíróságot. — A' jurynak elfogadhatására a' büntető igazság' szempontjából ez a' *conditio sine qua non*.

E' pontról, hová eljutottunk, méltathatni Mittermaiernek e' sorait *): „szerző — így ír — húsz év óta ellene volt az eskütszé-keknek; de csak mióta hivatalos foglalkodásainál fogva büntető-pörtervnek kidolgozásában fáradozott; mióta látta, hogy minden próbátétel' valamelly kiviláglatási theoria' megalapítására hajótörést szenved; mióta tapasztalá, mi veszedelmes, jogtudósoknak, állandó bírának jogot adni, minden büntetést mesterséges bizonyítás' nyomán szabhatni: meggyőződött, hogy csak eskütszékek által segíthetünk; a' polgári társaság' érdekében, sőt azért is, hogy annyi vétkes ki ne kerülhesse a' büntetést, mert minden törvényes kiviláglatási theoria a' bírót számos esetben *non liquet* mondá-sára kényszeríti, — az eskütszékek' felállítását követeli.“

*) Neues Archiv des Criminalrechts XIII. k. 139 l.

X.

Láttuk, hogy az úgynevezett ténykérdés' megfajtására nem törvénytudósokból álló bíróság is alkalmas; — lássuk: alkalmas-e kivétel nélkül minden polgár?

A' franczia jurynak tanácskozási teremében kitűnő helytt nagy betűkkel ezeket olvashatni:

„A' törvény nem kíván számot az esküttektől, miféle bizonyosági eszközökön alapul meggyőződésök; nem tűz ki nekik szabályokat, mellyek az ügy' teljes és elégséges voltát feltételezzék; a' törvény azt parancsolja nekik: hogy kérdezzék meg önmagukat csendben és magokba szállva, 's hogy nyomozzák ki lelkiismeretök' őszinteségében, milly benyomást tettek reájok a' vádlott ellen felhozott bizonyságok, 's millyet a' vádlott' védelmének eszközlői. A' törvény nem mondja nekik: ti valónak fogtok tartani minden ennyi vagy ennyi tanu által erősített tényt. Ezt sem mondja nekik: ti nem fogjátok eléggé megalapítottaknak tekinteni mind azon bizonyításokat, mellyek nem alakultak illyes perbeszédből, illyes oklevelekből, ennyi tanútételből, vagy ennyi jelenségből; — a' törvény nekik csak ez egy kérdést teszi, melly egész kötelességöket foglalja magában: v a n - e b e n s ő m e g g y ő z ő d é s t ö k ?“

Az ülés' megnyitásakor pedig így szól a' törvényszék' elnöke az esküttekhez: „Ti esküszitek és ígértek Isten és emberek előtt, hogy a' legpontosabb vigyázattal fogjátok vizsgálni az N. ellen felhozandó vádakát; hogy sem a' vádlott', sem a' vádoló társaság' érdekeit nem fogjátok elárulni; hogy nem fogtok senkivel szóba ereszkedni a' határozat' hozataláiglan; nem hallgatni sem gyű-

lölségre, sem gonoszságra, sem félelemre, sem hajlandóságra ; hogy határozni fogtok a' vád' 's a' védelem' pontjainak nyomán, lelkismeretetök és bennső meggyőződésötök szerint, azon pártatlansággal és szilárdsággal, melly becsületes és szabad férfihoz illik."

Ezen kétrendbeli instructio, mellyek az általunk felállított kiviláglási elvek' végeredményeivel tökéletesen megegyeznek, becsületességen kívül, még érettséget, 's az egésznek és minden körülményeinek lelkismeretes megfontolását teszik fel az eskütszéki tagokban, valamint azt fel is kell tenniök : mert ha a' bűnösség feletti kérdés' eldöntése megszűnt játéka lenni egy elnyűvött jogi dialecticának, azért még nem szűnt meg psychologiai és jogi alapon nyugodni, sőt épen az által emeltetett ez alapra. Világos, hogy mind azok, kiket bár mi fogyatkozasaiknál fogva gyámság alá rendelt a' társaság, valamint azok is, kiket infamans bűntetés alá fogott, — nem lehetnek tagjai az eskütszékeknek ; — de mint fogom a' becsületes polgárok' sorából különösen azokat kiszemelhetni, kiknél érettség és szilárdság találathatók ? mert tudnivaló dolog, hogy becsületesség, sőt némi józanság is mélyebb belátás és szilárdság nélkül gondoltathatók.

Europa' azon alkotmányos nemzetei, mellyeknek kebelében a' jury' intézetét találjuk, — miután az értelmiségnek általánfogva megismerhető küljelei nincsenek, itt is, mint egyebekben, kivált a' censushoz folyamodtak, mint melly bírtokot, 's ennél fogva a' műveltség' és függetlenség' valószínűségét is feltételezi. Sieyes' terve, miszerint a' jury' legalább elején, míg a' nemzet' szokásai-
val 's polgári életével szorosabban össze nem forr, kivált ha egyszerű és rendszeres codex helyett vagy mellett még szokásjog is divatoznék, — felén túl törvényférfiakból (törvénytudományi grádusokkal bírókból) állana, már azért sem fogadtathatnék el, mert így a' ma ügyvéd' képében fellépő egyén holnap eskütt fogna lehetni olly ügyben, mellyben a' mai eskütt meg' ügyvéd leend ; 's ez' szerint az érdekeknek olly solidaritása alakulhatna, mellyet végre jog és igazság keservesen sinlenének meg. Aztán ezen nemére a' jurynak, valamint a' nálunk minapában ajánltatott táblabi-

rófélé juryra, Duporttal, az eskütszékeknek a' Constituanteban legnagyobb védőjével kell felelnünk:

„Visszás dolog így szólani: én illetlen juryt inkább helyeslek, mint amollyant; mert csak egy neme létezhetik a' jurynak, melynek értelmezése ez: egyszerű polgárok, kiket a' véletlen hoz együvé, kik nagy számban recusáltathatók, 's kiknek hivatások, határozni némely pontok iránt valamely ügyben, 's meg' visszalépni a' nép' soraiba.“

Ha testület' helyébe testület, 's nem a' társaság léptettetik: olly intézkedést alapítunk, mely sok tekintetben üdvös lehet, de mely lényegesen különbözik a' jury' fogalmától. Hogy ennek hiv kifejllesztése olly országban, melynek alkotmánya inkább a' rendek', mint a' képviselői rendszer' eszméjén alapul, — nem könnyű feladat: azt magam sem hozom kétségbe.

XI.

Angliában az eskütszékek' rendezését tárgyazó 1825-ki parliamenti rendelkezés' értelmében a' jurynak tagjai jelenleg:

a) minden, 21 esztendőt már elért 's 60-t még felül nem haladott angol, ki évenként 10 font sterlinget jövedelmező fekvő jószágot mint tulajdont vagy zálogban bír; (freehold, copyhold, customary tenure); vagy ki ugynevezett „fee-simple“, „fee-tail“-féle vagy épen életjáradék' útján évenként 10 font sterling jövedelmet húz, — még azon esetre is, ha e' jövedelemnek egyik része az utóbbi esetben ingó vagynonon alapulna,

b) minden haszonbérelő, ha a' földbérlés' évenkénti jövedelme 20 font sterling, ideje pedig 21 esztendő vagy több;

c) minden családfej, ki a' szegények' taksájához Middlesexben (London, tudjuk, e' megyében fekszik) mint 30, másutt mint 20 font sterling-osztálybeli járul;

d) azok, kik legalább 15 ablakkal bíró házat tartanak lakul.

Walesben ezen tulajdonságok' három ötöde elégséges az eskütség' gyakorlatára.

Eskütségre nem alkalmasok:

a' peerek, főtörvényszéki bírák, procuratorok, coronerek, fogházfelügyelők, papok, szolgálatban levő katonatisztek, orvosok, gyógyszerészek, az adóosztály' tisztviselői, a' királyi udvar' minden — 's a' törvénykezés és közigazgatás' még néhány hivatalosai.

1826. óta az alsó ház' tagjai is, az ülések' ideje alatt, nem soroztatnak juryba.

A' nem született angol alkalmatlan az eskütségre, ha csak

idegenek' ügyében nem ül össze a' jury. Illyenkor a' törvénybe állított külföldinek joga van követelni, hogy az eskütszék' tagjainak fele idegenekből álljon *); csak azon esetre nem, ha fel ségsértésről vádoltatnék.

Becstelenítő vétek' büntetésében törvényesen marasztaltak szinte nem járhatnak el eskütségben, hanemha megkegyelmez tettek. —

Franciaországban eskütségre képesek :

a) mind azon francziák, kik 30 esztendő s korukat már elérték, az illető megyében laknak, 's 200 frank adót (contribution directe) fizetvén a' választó testületek' tagjai, 's ha illyesek nem tá laltatnának 150 számmal valamely választó járásban, a' 200 frank nál ugyan kevesebbet, de amazok után legtöbbet adózók a' 150 szám' betöltéséig;

b) olly választók, kik az illető megyében laknak, de választó jogaikat másban gyakorolják;

c) a' jog', a' tudományok' és szépművészetek' tanárai és al tanárai (licenciés), az orvostanások, a' törvényes lételt nyert tu dományos társaságok' tagjai, a' király által kinevezett fizetéstelen köztisztviselők, jegyzők (notaires) hivataloskodásuk' harmadik éve után, 1200 franknyi vagy nagyobb nyugpénzt huzó katonatisz tek, — tekintet nélkül e' személyek' ingó vagy ingatlan javaira. A' tanárookra nézve ha nem ügyvédek vagy közoktatók, tiz évi lakás a' megyében, a' katonatisztekre nézve öt évi kívántatik.

Azon megyékben, hol ezen három rendbeli egyének' összes száma nem menne fel 800-ra, a' lajstrom — mint felebb a' járás bel választókra nézve láttuk — a' legtöbbet adózók' nevei által pótolatik.

Esküttek nem lehetnek, a' becstelenítő büntetést szenvedet teken 's általában a' francia honpolgárság' jogaival nem bírónak kívül: a' statusministerek, praefectusok (megyeispánok) 's ezek nek helyettesei, papok, bírák 's a' közügyvédség' tagjai.

*) Így p. o. taval (1840) Courvoisier (schweitzzi) megkérdezte a' central criminal court által, ha akar-e élni e' joggal? de ő angolokból álló jury által kívánt ítéltetni.

Helven esztendő s kor, státustanácsosság 's még egyikét közhivatal — felment az eskütség' viselése alól — a' pair- 's a' követkamara' tagjai, az ülések' ideje alatt, szintén nem tartoznak eljárni az eskütség' tisztében.

Az esetleges 's a' természetes képtelenségekről szólnunk a' hely' szűke tiltja, miért is egyszer mindenkorra figyelmeztetjük az olvasót: hogy midőn a' roppant eljárási ügyet néhány íven tárgyaljuk, szükségképen csak a' főjellemvonások' fejtegetésébe bocsátkozunk, a' részletek' kimerítő kifejezését máskorra halasztván.

Franciaországban e' szerint az értelmiségnek is, elvonatkozva a' birtoktól, nyitva áll az út a' juryba, Angliában csak a' birtoknak 's a' vagyonnak; 's ámbár Éjszakmerikára nézve általán véve áll, hogy minden törvényes kort elért polgár azon kívül, hogy választó és választatható, eskütt is lehet egyszersmind: mégis egyes státusokban pozitív rendelménynél fogva csak meghatározott — való, nem tetemes — ingó vagy ingatlan birtok mellett képes eskütségre a' polgár.

Az eskütlajstrom' szerkesztése a' legnagyobb nyilvánosságot és ellenőrködést követeli, nehogy ollyasok csúszhassanak belé, kiket a' törvény az eskütségbeni eljárásra nem jogosít, vagy hogy ollyasok ki ne maradjanak, kiket pártérdek, 's egyéb emberi és politikai gyarlóságok onnan néha örömet kifelejténeek.

Angliában a' képesek' sora minden esztendőben az illető egyházkerületnek (parish) a' nép által választott felügyelőitől augusztus' végeig elkészítetvén, e' lajstrom az egyház' ajtajára ragasztatik, 's azon három vasárnap' marad; september' utolsó hetében megvizsgálván a' békebírák (kineveztetnek a' korona által) e' lajstromot, 's tekintetbe vevén minden alapos kifogást, az a' quarter-sessiók elébe körül, hol betűrendben külön könyvbe soroztatik, 's a' grófság' sheriffjének küldetik kezéhez. 'S ezen ekkép szerkesztett és elfogadott lajstrom' tagjai a' bekövetkező év' januáriusa' elsőjétől fogva esküttekül szolgálhatnak.

Az olvasó tudni fogja, hogy a' sheriffek hajdanában az illető grófságok' lakosai által választattak, 's Middlesexben csakugyan

még jelenleg is London városának képviselő testülete választja a' sheriffet, a' westmorelandi grófságban pedig e' napig örökös a' sheriffség. De ezek csak kivételek. A' szabály most azt tartja: hogy a' westminsteri bírák a' korona' főtisztviselőivel egyetemben három-három egyént jelelnek ki, 's közülök egyet sheriffnek nevez ki a' fejdelem. De ezen nem választott, hanem a' korona által kinevezett közigazgatási tisztviselő nem húz fizetést, nem semmiféle díjt sem a' koronától sem a' felektől, 's így függetlensége nem igen veszedelmeztetik; és miután e' hivatal' viselése még szükségképen tetemes költségekkel is jár, rendszeren csak olly egyének vágyakodnak utána, kik magoknak ez úton érdemeket akarnak szerezni polgártársaik' szemében, 's kiknek ennélfogva érdekökben áll, pártatlan igazságszolgáltatásról gondoskodni.

Ha juryalakítás' szükséges voltáról értesítetik a' sheriff, az esküttek' lajstromából legalább is 48, 's legfeljebb 72 nevet (ha csak 144-et nem kívánnak az assisek, midőn t. i. kétfelé ülnek össze) hosszas pergamenszeletre ír, 's ezt a' törvényszéknek általküldi.

A' megjelenési kötelességökről 10 nappal az ülés előtt értesített választottaknak birság' büntetése alatt, annak idején meg kell jelenniök.

Ekkor az esküttek' nevei külön külön pergamenszeletekre írva, perselybe záratnak, 's törvényszéki tag által nyilvánosan és egyenként történik a' húzás, míg a' 12 tagból álló *) jury a' felek által el nem fogadtatott. Mindenik félnek t. i. joga van a' kihuzottak ellen kifogásait előadni. A' vádlottnak, nevezetesen, szabadságában áll, 20-at, — sőt felségsértési perben 36-ot kizárni minden ok-adatolás nélkül; de kizárhat ezeken kívül is akárkit, törvényes ok' kijelelése mellett; minők, a' felebb kimutatott képesség' hiánya, rokonság vagy barátság a' vádolóval, ellenséges indulat a'

*) Skóciában 15 tagból. A' skót büntető-törvénykezésnek az angolói legnagyobb eltérése a' vádolójurnak (felségsértési esetek' kivételével) nemléteben áll. Az elővizsgálat csaknem minden ellenörködés nélkül történik.

vádolt iránt, 's több efféle, miket Coke' idejében propter honoris respectum, propter delictum, propter defectum, propter affectum főcímek alá osztályozott a' casuistica.

Kizáratható végre az egész jury, ha a' sheriffnek pártossága bebizonyítható; erre még azonkívül büntetést is szab a' törvény, 's ilyenkor a' békebíró új esküttlajstromot készít.

Ha nem jelennének meg elégséges számmal az esküttek, vagy ha nem találkoznék köztök 12 minden kifogásfeletti, pótesküttek (talesmen) választatnak az ülésben jelenlevők közül, kikre nézve az esküttekről általában mondottak szinte alkalmaztatnak. — Eskütséghen eljár egyén két évig nem jöhet a' szolgálatlajstromba.

Franciaországban következő a' jurynak szerkeztése :

Mindenik praefectus elkészítvén megyéjének esküttlajstromát, ezt augustus' közepén külön mindenik község főhelyének kifüggeszti, 's az ellene september' végéig teendő kifogások a' praefectusi tanácsban 's felebbvitel útján a' cour royale-féle törvényszék által minden taks a nélkül elintéztetnek. Az elfogadott lajstromból a' praefectus az év' végével $\frac{1}{4}$ -det (de mellynek nem szabad 300-nál több egyént magában foglalnia, a' seinei megye' kivételével, hol 1500 választatik) jelet ki eskütségre a' beállandó év' lefolyása alatt. Ezen újabb lajstrom, mellyre ugyanazon személy rendesen csak minden második évben kerülhet, az igazság-szolgáltatás' ministerével, a' királyi törvényszékek' elnökeivel és vádoló hatóságával közöltetik. Az évnegyedenkénti büntető eljárás' megnyitása előtt legalább is 10 nappal, a' kijellettek nevei nyilvános ülésben urnába tétetvén, belőlök a' királyi törvényszék' elnöke által 36 név húzatik ki, mint kiknek a' beállandó törvénykezési időszak alatt, kötelelességök az eskütséghen eljárni. Póttagokul 4 név húzatik ki a' törvényszék' helyén lakozók' sorából.

A' praefectus, kivel e' harmadik lajstrom közöltetendő, legalább 8 nappal az illető törvényszék' megnyitása előtt, kinekinek tudtára adja, hogy sors által választatott; meg nem jelenés' esetére bírságba marasztaltatván a' késedelmese.

A' büntető per' közvetlen megnyitásakor, urnába vettelvén a' lajstromzott nevek, ezek az ítélelhozásban eljárando jury' képzésére egyenként, az esküttek' 's a' felek' jelenlétében, rendesen az ügynevezett tanácskamarában, vagy ha az elnöknek úgy tetszik, nyilvános ülésben újra kihúzatnak; 's először is a' vádlottnak, aztán a' vádolónak joga van — köztök egyiránt felosztandó szám' erejéig — kitkit minden ok-adatolás nélkül *) visszaigazítani; de ha már csak 12 maradna az urnában, megszűnik e' jog, 's ama' 12 feleskeltetik. — Ha az esküttek páratlan számmal volnának jelen — mert megtörténhetik, hogy a' 36 vagy illetőleg 40 esküttek' sorából egyik vagy másik elmaradott volna, 30-nak jelenléte elégséges levén a' cselekvény' érvényességéhez — : akkor a' vádlott egygyel többet utasíthat vissza, mint a' közvádlo; 's ez utóbbik azon esetre, ha visszautasítási jogával élni nem akarna, ezt szintén részben vagy egészen átengedheti a' vádlottnak.

Nem egy ízben olvastuk, hogy Franciaországban a' jury' hatása egészen paralysáltatik azon önkény által, melyet a' praefectusok a' második lajstrom' készítésekor gyakorolnak, 's ilyenkor rendesen magasztalólag említett ellentétképen az angol intézkedés e' tárgy körül. — Részemről nem látom ez ellentétet. A' sheriff kineveztetik a' korona által, mint a' praefectus, 's ha, mint felebb megjegyeztük, a' sheriff pártosságára büntetést szab a' törvény, az 1827-ben kiadott „loi sur l'organisation du jury” 7-d. cikkelyében világosan mondatik: „les préfets extrairont sous leur responsabilité des listes générales... une liste pour le service.“ ... E' szerint theoriában pártatlan lajstrom mellett annyi a' biztosíték itt, mint odaát. — Igen, de itt több a' visszaélés, mint amott, hol a' közszellem' örvendetes működése mutatkozik mindenszerte. — Így tehát nem az intézkedésben fekszik a' hiba, hanem az intézkedésnek papiroson maradásában, abban, mire egyik mercurialisában hivatkozott Napoleon, mondván: „c'est une erreur de la révolution, de croire qu'un morceau de papier

*) A' visszaigazítás' okát adni tilos. Azon rendelkezés, miszerint több vádlott-társ öszvesen is csak annyi esküttet recusálhat, mennyit egy külön álló vádlott, a' visszaigazítás' jogát illetően esetben tetemesen csorbitja.

peut avoir quelque valeur, sans être appuyé par la force morale.“ (a' forradalom tévedésben volt, midőn úgy vélekedett, hogy egy darab papiros némi értékkel bírhat, ha nem támogatják erkölcsi hatalom által).

Figyelmet, 's különös figyelmet érdemel, hogy ámbár olly közel fekszik a' második, azaz : a' szolgáltatajstrom' készítésére nézve a' sorshúzás' eszméje, mi által természetesen minden személyes önkény kizáratik : ez mégis sem Angliában, sem Franciaországban nem divatozik. Okát azon dualismusban találhatni, melly az elmélet és gyakorlat között mindenkor léteznek, 's különösen abban : hogy egy oldalról az esküttek' számának minél nagyobbak 's minél vegyesebbnek kell lennie, mert csak így képviselheti valóban az egész társaságot ; 's más oldalról mégis „értelmes“ jury' képzésére némi megválasztás szükséges, mert a' büntető biráskodás egyéb combinatiókat feltételez, mint, például, a' tisztválasztás. Innen van, hogy egy 1837-diki körlevélben a' francia ministerium oda utasítja a' praefectusokat, hogy az igazság' érdekében hagyják ki lajstromaikból a' bomlásnak indult adósokat, 's mind azon egyéneket, kik köztudomásra feslett életűek, kik olvasni, írni nem tudnak, kik folytonos kórságban szenvednek, kik rendőri büntetésekben marasztatván el, polgári jogaiktól meg nem fosztattak ugyan, de mégis erkölcsi hitelüket elvesztették 'stb. Ezen megválasztás' szükségét érzik még Éjszakamerikában is, hol annyi az értelmiség, hogy a' törvény polgár és választó között nem teszen különbséget ; hol a' szolgálatjurynak választása több státusban sorshuzás által történik : de hol ellenben az eredeti, alaplajstrom' készítésekor a' tisztviselők, mint Tocqueville írja, méltatlan és alkalmatlan egyének' kizárására fordítják hatalmokat.

Még Livingston is, ki szintűgy az esküttek' alaplajstromába koránt sem vesz fel minden polgárt, — ámbár tervében sorshuzást ajánl a' szolgálatbeli lajstrom' képzésére, az ekkép kikerültek' számából sheriffek és bírák által választat egy kisebb számot, 's csak ez vettetik specialis jury' alakításakor az urnába.

XII.

Angliában, hol rendesen nem bírócollegium, hanem egyes bírák ítélnék, az assisenak is csak egy bírása van : de ez, — úgy hozza magával jelenleg a' szokás, — egy vagy több más törvénykezési személyeket is veszen maga mellé, kikkel közbeneső pontok iránt tanácskozik, — a' végzés mindazonáltal csak az egy bíró által hozatván.

A' törvényszéki illetőség' 's egyéb formalis kérdések' eldöntése után — ha t. i. illyesek előfordulnának — a' vádlevél felolvastatik, 's a' törvényszéki jegyző a' vádlotthoz, kivel a' vádlevél, 's a' tanúk' és esküttek' nevei néhány nappal az ülés' megnyitása előtt közöltettek, e' kérdést intézi : Bűnös vagy nembűnös? — Nem bűnös. — Ki által akarsz ítéltetni? — Isten és hazám által. — Adjon Isten jó megszabadulást. — 'S ezzel, alakítván, mint mondatott, az illető jury, és feleskettetvén, meg van nyitva az eljárás.

A' prosecutor előadja a' vádat, 's erre azonnal a' tanúk' kihallgatása szokott beállani. Minden tanúnak személyesen kell megjelennie, 's vallomását élő szóval tennie : írásbeli tanutételek — by affidavit — csak azon esetre olvastatnak fel, ha a' tanú időközben meghalálozott vagy külföldön tartózkodik, 's ha a' felek nem ellenzik a' felolvasást. Vádló és védő magok hallgatják ki a' tanúkat, amaz a' vádolókat, emez a' védőket; de aztán kérdéseket teszen a' vádló a' védő tanúknak, 's a' védő a' vád mellett nyilatkozóknak, — olly kérdéseket, mellyeknek czélja az ellenfél tanutételeinek erejét meggyengíteni; eredménye : a' valóságnak alkalmas kérdések' útján kivilágítása. — A' tanúknak ezen utóbbi

kihallgatása kereszt-vallatásnak (cross-examination) neveztetik, 's erre nézve, mely csak az eskütszékek előtt gyakoroltatik, jegyzi meg Bentham, a' jurynak különben nem nagy barátja, e' következendőket : „a' tanutételek' nyeresének lehető legjobb módja — azon mód, melyet szolgájának vagy gyermekének magaviselete felett ítéltében minden okos családfej használand, — szóval, a' személyes és keresztvallatás angol földön termelt. Ha csiráját *microscopicus* vizsgálat által a' római pör' *confrontatio*-jában találhatni, e' vizsgálat' útján látni fogjuk azt is, mi korlátolt volt alkalmazása amaz eredeti állapotban, 's mi méltán nevezhetni új találmánynak azon roppant épületet, mely Angliában illy keskeny alapon emelkedett. — A' minden törvényes intézkedések' legnépszerűbbike, az eskütszék, ennek köszönheti legtagadhatlanabb 's legüdvösebb érdemét.“

Kérdés támadván az iránt: ha tartozik-e felelni valamely kérdésre a' tanú? e' kérdés' eldöntése a' bírót illeti, ki egyéb incidentális jogpontok felett is határoz, 's néha bizonyítási eszközökről is mondja véleményét *); de ki annyiban semlegesen viseli magát, mennyiben tanúvallatásba nem ereszkedik, 's mennyiben az eljárást nem annyira vezeti, mint inkább csak arra ügyel, hogy semmiféle törvénytelenység közbe ne csusz hassék.

*) Ez többeket arra birt, hogy az angol jury' pozitív kivilágási teoriájáról szólnának. De ott, hol az elhatározó végpont az esküttek' meggyőződése, positívság a' tudomány' értelmében nem gondoltatható. Jól tudom, hogy egy minapi hires pörben a' vádlottnak ügyvéde így szólott az esküttekhez : „speak it (a' bűnöst) not upon suspicion however strong; speak it not upon moral conviction, however cogent, but upon clear, distinct, irresistible evidence“ (ne mondjátok ki a' bűnöst gyanúból, bár mi erős legyen az; ne mondjátok ki bármi készítő meggyőződésből, hanem egyedül tiszta, szabatos, ellentállhatlan kivilágítás' nyomán); de hiszen így az ügyvéd szólott, kinek ez esetben oka volt az esküttek' erkölcsi meggyőződésétől tartani. Aztán más dolog evidence-ből itélni, más, positív evidence-szabályok szerint. Evidence-ből (kiviláglásból), nem pusztá homályos ösztönből itélni, — feladása minden jurynak: de mennyiben positív kivilágási szabályok szerint itélne az angol eskütszék: annyiban alapelemszámának ingatagságát tanusítja.

Kereset és védelem ekkép, kivált a 'cross-examination' útján kimerítetvén, 's kihallgattatván azon tanúk is, kik nem a' fennforgó esetre nézve, de általjában a' vádlott' jó tulajdonságai mellett nyilatkoznak: berekesztésül most a' vádlottnak ügyvéde (előbb csak a' vádlott maga, tulajdon személyében szólhatott) a' sommás védelmet előadván, a' bíró, mielőtt bevégezettnek nyilatkoztatja az ülést, röviden felfogja az ügyet *), 's a' bűnösségi kérdés az esküttek' ítélethozása alá terjesztetik. —

A' francia assisenak elnöke királyi törvényszéki bíró két ünnökkel. Alakulván a' felebbiek szerint a' jury és feleskettetvén, a' vádlelvel felolvastatik, melyet a' közzvádoló támogatni ügyekszik. Erre a' vádlott, ki huszonnégy óra alatt, a' vádlókamarának határozata után, az assisek' helyére küldetett, 's más 24 óra alatt ne taláni kifogásainak tételére a' beállandó eljárás ellen 's illetőleg ügyvédnek választására felszólítatott, 's kinek értésére adatott, hogy a' bekövetkező öt nap' lefolyása alatt a' vádlókamara' határozatát, megsemmisítés végett, felebb viheti, — az elnök által neve, kora, lakása 'stb. 's végre büntette iránt kikérdeztetik; de vannak elnökök, ilyen volt Dupont de l'Aine, kik ezen kikérdezést (a' büntett iránt) elmellőzik, miután ez könnyen némi kutatássá fajulhatna. A' tanúk, kiknek sora a' vádlottal mindig egy nappal az ítélet' megnyitása előtt közöltetendő **), az elnök által meghatározott rendben vallattatnak gyakran úgy, hogy vádlók és védők egymást felváltsák. A' keresztvallatás némi megszorítással divatozik; a' vádoló hatóság maga teszi a' kérdéseket, a' vádlottnak ügyvéde a' 319-d. czikkely' értelmében, az elnök' organuma által,

*) Mittermaier ugyan azt mondja: hogy az angol bíró nem szokta reassumálni az ügyet, de ez nem áll. Nem kötelessége ezt tennie; de kivált nevezetesebb ügyekben már szokássá vált az eredményeknek felfogása.

**) A' védő által idézett tanúk' sora pedig a' vádoló hatósággal közöltetik, 's ez, dicséretes szokásból gyakran a' védő tanukat is tulajdon sorába fogja, mi által a' költségek alól felmentetik a' vádlott. Ezt megengedi a' 321. tcz. — — „dans le cas, ou leur déclaration on peut être utile pour le découvert de la vérité.“

de ezt nem ritkán úgy érti a' gyakorlat, hogy a' bíró engedelmet ad, miszerint az ügyvéd maga tehessen kérdéseket.

Főelv: hogy a' jury csak személyesen és élő szóval történt tanutételek' nyomán ítélhet; de ha valamelyik tanu az elővisgálatban máskép vallott volna, felolvastatik előbbeni vallomása is *), 's ilyenkor azon fél, melly általa terhelletik, rendesen el nem mulasztja arra figyelmeztetni az eskütszéket, hogy reá nézve csak az létezik, mi magában a' törvényszék' kebelében kiviláglott. Ha a' tanuvallatás közben ollyas egyén' kihallgatásának szükséges volta tűnnék ki, mellynek neve a' tanúsorokban nem foglaltatik: az elnök azt a' törvényszék' elébe idéztetheti hatalmánál fogva, de illyes tanúk nem eskettetnek meg, 's vallomásaikat csak értesítés (renseignement) gyanánt parancsolja vétetni a' törvény. Azonban, hol meggyőződésen alapul az ítélet, nem positiv kivilágási theorián: ott illyes értesítésnek néha annyi súlya lehet, mennyi bármely tanuvallomásnak. Értesítés gyanánt tekintelik azon személyek' vallomása is, kik a' vádlotthoz közel állásuknál fogva, vagy mert becstelentő büntetésben marasztaltattak, vagy egyéb okokból tanúk' képében ki nem hallgattathatnak

A' 319-dik czikkely' rendeletéből mindenik tanúvallomás után kérdést teszen az elnök a' vádlottnak: ha vannak-e észrevételei a' mondottakra? a' 320-dikéből mindenik tanu, vallatása után a' törvényszék' színén marad, ha különben nem rendelkeznek az elnök; 's a' 326-dikéből a' vádlott 's a' vádoló hatóság kívánhatják, hogy ez vagy ama' tanú visszavonuljon, mások pedig újra kihallgattassanak akár külön, akár ez vagy ama' tanutárs' jelenlétében; a' 325-dikéből a' tanúk nem bocsátkozhatnak discussióba egymással; a' 328-dikéből az elnök valamely tanutétel előtt, alatt vagy után, egy vagy több vádlottnak visszavonulást parancsolhat, 's a' szék' színe előtt maradott vádlott-társat külön hallgattathatja ki, de kötelességében áll a' távol volt vádlottakat a' külön kihallgatás' eredményeiről az általános eljárás' folytatása előtt értesíteni; a' 329-d. czikkely' rendeletéből végre az elnök minden, a' vétséggel

*) Így Angliában is.

összefüggő 's meggyőződés' alakulására szolgálható tárgyat a' vádlott' vagy illetőleg a' tanu' elébe terjeszt azon kérdéssel: ha ismeri-e, vagy sem?

Elvégeztetvén a' tanuvallatás, 's kihallgattatván még a' vádlott' becsületelességét 's feddhetlen magaviseletét általában bizonyító tanúk is: a' vádoló hatóság a' vádat támogató kiviláglási eszközöket öszvebben feltünteti *); erre felel a' védő. A' vádoló hatóságnak szabadságában áll még egyszer nyilatkozni, de az utolsó, a' ki szól, mindig a' vádlott maga vagy ügyvéde. Most az elnök kérdést teszen a' vádlottnak, ha akar-e még valamit védelméül előadni, 's aztán bevégezettnek nyilatkoztatván az eljárást, röviden és pártatlanul tartozik felfogni az egészet, elmondani a' vád' és védelem' főeredményeit, 's a' bűnösség körüli kérdésekkel — mellyekre nézve azonban a' védőnek joga van reclamálni — a' teremőkbe visszavonuló eskülteket kötelelességökre inti. Az illető kérdéseken kívül mik a' jurytól feloldandók, a' vádlevel, a' vétség feletti oklevelek, 's az elővizgálat' egyéb irományai a' jurynak átadandók, de nem az elővizgálati írott tanuvallomások, mellyek, mint mondatott, nem létezők gyanánt tekintetnek.

A' törvényszéki jegyző könyvet viszen az ülésről, annak tudomására, ha megtartattak-e a' törvény által parancsolt formalitások; az, például, hogy a' tanú feleskettetett, ezen könyvbe iktatják, de vallomása csak annyiban, mennyiben az elővizgálat' alkalmával adottól eltérne, 's mennyiben ennek beiktatása a' bíró vagy a' felek által kívántatnék. E' jegyzőkönyv az ügynek a' cassatiószék elébe kerültével nagyfontossága.

Az ülések tökéletes nyilvánossággal vitetnek, — csak közbotrányt okozható ügyek vagy ügyrészek vitethetnek — a' törvényszék' külön határozatának következtében — zárt ajtóknál. Az ügyvédi karnak is kizáratása ilyenkor, minden esetre felesleges. —

*) Ekkor adja elő keresetét a' *partie civile* is, mellynek működéséről e' rövid vázlatban nem akartunk bővebben szólni.

A' büntető törvényszék' elnökének hatalma, különösen az úgynevezett *pouvoir discrétionnaire* *), miről a' legfontosabb kérdéseket örömet szöelmésséggel elintéző Dupin mondá : hogy az ollyatén hatalom, melylyel nem à discrétion, hanem avec discrétion kell élni, azon alapul : hogy először, ügytudóra van szükség, ki az eljárást egész folyamatában a' törvény' korlátai között tartsa; 's hogy, másodsor, a' státusnak büntető ügyekben nem szabad pusztá arbiterként állania a' felek között, nem szabad ez' vagy ama' fél' ügyességétől vagy ügyetlenségétől felfüggesztenie az eredményt, hanem neki magának is kell a' kérdéses tárgy' kiviláglását célba vennie. A' bíró által „reexamined witnesses“ már Angliában sem ritkák. Ott, hol külön vádoló lép fel, nincsen ok attól tartani, hogy az elmozdíthatlanságát épen a' státusügyvédség ellenében érző bíró, a' pártatlan magistratura' szerepét a' vádoló-éval felcserélje. A' *pouvoir discrétionnaire* ellen talán inkább a' vádoló hatóság panaszkozhatnék mint a' vádlott; mert amaz nagy hatalommal lépven fel, ollyassal, melly őt a' törvényszék' rovásai ellen biztosítja, a' bírák' túlságos sympathiáira nem tarthat számot. A' 319-dik cikkely' rendelkezése, miszerint ne csak bírák és esküttek tehessenek a' valóság' kiviláglására szükségeseknek látszó kérdéseket a' vádlottnak, hanem az e' joggal néha kutató formában élő vádoló hatóság is **), — e' rendelkezés' második szaka a' bíróság által soha sem pártoltatott.

*) Le président est investi d'un pouvoir discrétionnaire, en vertu duquel il pourra prendre sur lui tout ce qu'il croira utile pour découvrir la vérité; et la loi charge son honneur et sa conscience d'employer tous ses efforts pour en favoriser la manifestation. 268 tcz.

**) Angliában a' prosecutor nem tehet kérdéseket a' vádlottnak.

XIII.

Nem szólunk az angol eskütszékek' verdictjeinek (verdictum, határozat) specialisokra és generálisokra osztásáról; nem azon tévedésről, melyben számos író volt, hogy az esküttek csak a' tény', nem soha a' bűnösség' kérdése felett ítélnek, — mert tudnivaló, hogy a' tény' kérdése számos esetekben nem választhatatik el a' bűnösség' kérdésétől, 's még a' verdict' formája is: „guilty not guilty“, „coupable non coupable“ egyenesen bűnösségkérdést előfeltételez; nem szólunk azon koronkinti változtatásáról a' kérdéseknek, melyek különösen a' francia jury által voltak feloldatandók *), 's melyek jelenleg a' bűnösségen és nem-bűnösségen kívül, a' netalán előadott mentőokok', vagy az előforduló enyhítő körülmények' létele iránt is teendők, 's ha a' vádlott 16-dik évét még el nem érte, aziránt is: ha beszámítható-e neki a' tény (l'accusé a-t-il agi avec discernement?); mind ezekről nem szólunk most, bármi vonzó ezen nagy momentumu részletek' bővebb fejtegetése, — mert feladásunk: némi vázlatát adni

*) A' code d'Instruction criminelle előtti években, néha igen bonyolodott kérdések tétettek a' jurynak, 's midőn a' IV-d. év 13-d. brumairei alkotmány' rendeletéből a' bonyolodott kérdések' tétele elültatván, a' complex kérdések egyszerű elemeikre oldattak fel, Bourguignon' tanutétele szerint néha hihetetlen számra mentek a' feloldandó kérdések, 's a' válaszok olykor ellenmondtak egymásnak, — talán nem annyira azért, mintha a' jury ingadozott volna a' tárgy' felfogásában, hanem mert a' kérdés' formáját nem értette. — Nyilatkoztatta-e a' vádlott ezt és ezt külselekedetek által? — Nem; ő a' ház' belsejében volt, — így válaszolt egy jury.

az egésznek, 's csak ha a' közönség ennek ismeretére jutott, csak akkor várhatni üdvös eredményt a' discussiónak külön részletek feléi fordulásától.

Most érintenünk kell azon módot, melylyel ítéletet hoz a' jury, 's itt a' szavazatok' egyhanguságán vagy többségén alapulásnak kérdése is fordul elő. Malesherbes XVI-dik Lajosnak a' convent előtt védője, midőn a' szavazatok' nem épen nagy 's különféle árnyéklatu többségén alapuló halálos ítélet kihirdettetnék, így szólott a' conventhez : „Polgárok, én nem bírok a' szónoklat' tehetségével, ... fájdalommal látom, hogy nem engednek időt eszmémnek összegyűjtésére a' szavazatok' többsége iránt... Én sokat gondolkoztam e' tárgyról, nekem sok észrevételeim vannak ez iránt, melyeket veletek közleni akarok... de polgárok... bocsásátok meg zavarodásomat... engedjétek meg, hogy holnap gondolataimat előadhassam.“ — A' convent semmitsem akart tudni ez észrevételekről; de mit az ősz Malesherbes illy nagyszerű ügygyel szemközt érzett, azt kisebb ügyeknél sem kellene szem elől eresztenuk : hogy többször, mint hinnők, oly számok adatnak együvé szavazáskor, melyeknek nevezőik néha nagyon heterogeneusok.

Oly esetekben, midőn a' tény' és jog' kérdései elválasztathatók egymástól, 's az elválasztás ítélethozáskor meg nem történik, gyakran csak látszólag van többség. Ha szavazásra bocsátkozunk — mondá Duport a' constituanteben, — mielőtt valamely tény, mint való, megállapítatott, nem ritkán az, kinek részén van a' többség, elveszíti a' pört. A. bírónak meggyőződését olyas ok határozza el, melly legkisebb befolyással sincsen B-re, 's mégis midőn a' szavazatok összeadatnak, együvé számoltatnak mindnyájan, a' nélkül, hogy tekintetbe vételnék a' motivumok' különfélesége, mik a' szavazók közül kitkit határozatra bírtak. Így p. o. Pál valamely adósság' fizetésére kívánja szorítani Pétert, adósának fiát; ez pedig állítja, hogy : 1-ör, az atyai örökségről lemondott; 2-or, hogy nem törvényes az adósság. Tizenkét bíró között hét az örökségről lemondásnak nem ad hitelt, de ezen hét között négy nem tartja törvényesnek az adósságot; a' hátramaradó öt

törvényesnek véli, de hiszi azt is, hogy Péter lemondott az atyai örökségről. Péter mellett ennél fogva a' tény' kérdését illetőleg áll hét bíró öt ellen, a' jogkérdésre nézve nyolcz négy ellen. Szavazásra bocsáttatik az ügy; azon négy bíró, kik nem látják törvényesnek az adósságot, de kik azt is tartják, hogy Péter nem mondott le az örökségről, 's azon öt, kik törvényesnek tartják, de úgy vélekednek, hogy Péter lemondott az örökségről, — együvé számítatnak, mert amazok szintűgy mint emezek a' hitelező ellen szavaztak, 's ez elveszíti a' pert, melyet nyernie kellene *).

Illyes esetek ritkábbak a' jury' elébe került ügyeknél; de ha rozszul formuláztatnak a' kérdések, itt sem kerülhetnek ki mindig.

Az angol eskütszék, ha a' per' lefolyása után azonnal egyhangu verdictet nem hozhat, külön teremben étel, ital, tűz és gyertya nélkül mindaddig őriztetik, míg egyhangu ítéletet nem hoz; minden ítélethez elkerülhetlenül kívántatván, hogy az egész jury, mind a' 12 tag megegyezzek.

Ezen kényszerített egyhangúsága az ítéletnek, ezen „mendacious unanimity proclaimed by perjury“, mint Bentham mondá — mert egy részről meggyőződése szerint tartozván itélni az eskütt, 's más részről ételt 's italt nélkülözvén a' jury míg egyhangu ítéletben nem egyesül, természetes következés: hogy a' gyengébb, vagy az ki mint amaz ismeretes eskütt zsebeit teli nem tömte babokkal, végre esküszegéssel az erősbekhez pártolni, vagy ha a' legszükségesebb élelem ma már nem tagadtatik meg tanácskozásközben a' jurytól, a' makacsabbakhoz állani kénytelen, miben státus és egyén nem sok biztosítékot találhat, — ezen kényszerített egyhangúság, mondom, már Angliában is megtámadtatott, de mások által újabban, különösen az 1831-diki franczia kamarák' tanácskozásakor a' jury felett, inkább speciosus mint alapos okok által védelmeztetett. Mondatott, hogy az esküttek a' vádlott' lelkiismeretének képviselői, 's hogy határozatuk e' lelkiismeretnek ítélete; már pedig a' lelkiismeret szükségképen egy, melly majoritást vagy

*) Vessd össze: Royer-Collard' bevezetését Coopernek, lettres sur la Cour de la Chancellerie d'Angleterre. Paris, 1830. című munkájához.

minoritást nem ismer, mely azon egy időben a' bűnösség' vagy ártatlanság' öntudatával nem bírhat *). Illy szempontból, a' vádlott' lelkiismeretének képviseléséből, 's a' lelkiismeret' szükségképeni egységéből kiindulva, nem egyéb szoros logikai következetességnél egy tudomra mások által e' részben még nem pártolt írónak azon állítása : hogy az ethnico-theologicus és apostolicus 12. szám' **) helyébe, mellyből a' jury áll, egyetlen egy személy volna léptetendő. — Azonban elvonatkozva itt attól, mi philosophiai szempontból a' lelkiismeret' szükségképeni egysége mellett vagy ellen mondatható, minek fejtegetése Rossi' traité sur les lois pénales' czímű munkájának is legkényesebb oldala, — olly véleményben vagyunk, hogy az eskütszék nem psychologiai várázstükrő, hanem lényegesen socialis intézkedés, 's ha már lelkiismeret' képviseléséről akarunk szólni, nem is a' vádlott', hanem a' társaság' lelkiismeretének képviselője, azon társaságnak, mellynek lételeire szükséges az egység, de melly beelégszik, 's mellynek — ha zsarnoksággá nem akar fajulni — be kell elégednie a' többség' egységével. —

A' francia jury, melly a' néha napokig tartó eljárásközben nem tartatik őrizet alatt, mint az angol és amerikai, — mihelyest tanácskozási teremébe vonúl, abban marad a' szolgálatbeli gendarmok' őrizete alatt, míg ítéletet nem hoz, akár egyhangulag, akár a' szavazatok' többségével (hat felmentő 's hat elmarasztaló szavazat a' vádlottnak felmentését vonván maga után). A' code Napoléon' rendelkezése szerint, azon esetre, ha csak hét szavazattal (à une simple majorité) találtatott bűnösnek, a' bíráknak is kell vala tanácskoznok egymással : 's ha az esküttek' kisebbségének véleménye elfogadtatott a' bírák' többsége által (3 által, mert ekkor az assise 5 bíróból állott) olyképen : hogy együtvé számítatván a' szavazatok, e' szám az esküttek' többségénél 's a' bírák'

*) Vermischte Schriften von Eduard Gans. Berlin, 1834. 1-ső k. 109 l.

**) A' 12. szám' sacramentalisság egykoru a' jog' legrégebb symbolicájával, 's Kératry már a' mythusi előkorban 12 tagból álló jurynek nyomait találja.

kisebbségénél nagyobbak találattik, a' vádlott felmentetett *). A' code' ezen cikkelye (351-d.), mely az 1821-ben történt módosítás után is, az esküttek' és bírák' functióit összeczavarja 's a' jury' eszméjével ellenkezik, 1831-ben eltöröltetett, 's elmarasztaló ítéletre nyolcz szavazat kívántatott az úgynevezett szeptemberi törvények' hozataláig (1835-b.), melyek meg' hétre szállították a' szükséges számot, ez a' mindenkorra eltöröltetett 351-d. cikkely alá többé nem vonathatván. — A' közvélemény azonban Franciaországban is az eskütszékeknél, melyek természetöknél fogva a' kivilágítás' minden fajain alapíthatják verdictjeiket, elmarasztaló ítélet' hozatalára egyszerű többségnél nagyobbat ohajt, 's a' szavazatok' két harmada, kivált halálos büntetés' szabására **), méltán követeltethető. Az elmarasztalásra szükséges 8 számnak 7-rei leszállítása nem jogi szükségesség' érzetéből, hanem tisztán politicalai célból történt, és a' szeptemberi törvények közül különösen ezt 's talán csak ezt tartom nem-menthetőnek.

A' szavazás, 1835. óta tilkosan történik, mi a' jurynak természetével, mely ítéleteiről nem tartozik számot adni, megegyezik. Az 1836. május' 13-án hozott törvényben részletesen íratnak le a' szavazás' formái.

*) A' jury, midőn felmenteni nem akart, de a' végelmarasztalás' felelősségét is vonakodott magára venni, 7-tel 5 ellen szokta akkorban kimondani az ítéletet, tudván, hogy ez csak bírának is hozzá járultával leszen érvényessé. — Az angol jury illy esetben special verdicthez folyamodik.

**) Halálos büntetést sokan csak egyhangu verdictre akarnak alapítani.

XIV.

A' verdictnek a' jury általi hozatása után beáll a' bíró vagy bírák' köteleessége, ezen ítéletet a' törvények alá fogni. — Angliában, ha a' jurynak határozata formalis tekintetben hijányos, például ollyas, mellynek értelmét ki nem vehetni, a' bíró az eskütszéket e' hijány' orvoslására felszólíthatja, melly is ilyenkor újra visszavonul a' tanácskozási terembe. Ha a' verdict' tartalmát világosan igazságtalannak találná a' bíró, felmentő ítélet' esetében azt meg nem támadhatja; de ha az ítélet elmarasztaló, kisebb esetekben a' korona' engedelme nélkül, nagyobbakban ennek engedelmével új eljárást rendeltethet *).

Felmentő verdict' esetében, ennek jegyzőkönyvbei iktatása után, a' vádlott azonnal szabadon bocsáttatik, 's ugyanezen vétség iránt, bármi világoljék is ki utóbb ellene, soha többé kereset alá nem vonattathatik; — ha bűnöst mond az eskütszék, vagy azonnal szabatik a' büntetés az ítélet' hozatala után (így, tudtomra, a' central criminal courtban), vagy pedig az évnegyedi törvénykezés' berekesztésével egyszerre minden elmarasztaltak felett (így a' circuitokban), 's ez utóbbi eljárásnak helytelen volta világos. Lehetnek esetek, hol a' lordbíró csak az ügynek Anglia' 12 (most már 15) bírái elébe terjesztetése után mondja ki a' büntetést.

Francziaországban, azon esetre, ha a' bírák egyhangulag meg

*) Mittermaier : Strafverfahren 'stb. II-d. k. 421 l. Davis, Stoddart és Starkie után. Az angol jogtudósok itt sokban ellenmondanak egymásnak, 's a' positiv rendelkezések olly hijányosak, hogy az ismeretes angol közszellem nélkül, ez oldalról paralysáltathatnék az egész intézkedés.

vannak győződve arról, hogy az esküttek — megtartatván bár a' formák — a' dolog' lényegére nézve csalódtak : a' törvényszék nem fogja a' verdictet a' törvények alá, — sőt akkor sem, ha illetén csalódásról csak a' bírák' többsége volna meggyőződve, de más oldalról a' verdict is csak az esküttek' egyszerű többsége által hozatott *). Az ügy ilyenkor a' legközelebbi törvénykezés' elébe kerül, és új jury alá bocsáttatik, mellynek az előbbi esküttek nem lehetnek tagjai. Ezen lépésre azonban senki sem szólíthatja fel a' bírákat, ők ezt magok hivatalosan elrendelik 's közvetlenül a' jury' nyilatkozatának kihirdetése után, és csak olly esetekben midőn a' vádlott elmarasztaltatott, nem soha, ha a' verdict által felmentetett. A' második jury' nyilatkozata, ha bár megegyeznék az elsőével, azonnal törvény alá fogatandó **). —

Az esküttek — így rendelkezik a' törvény — a' verdict iránti megegyezésök után, a' törvényszéki terembe visszajönek. A' jury-nak feje (vagy az, kinek neve először huzatott ki az urnából, vagy rendesen az, kit társai e' tiszttel megbíztak) feláll és jobbjával szívéen, így szól : Becsületemre és lelkiismeretemre, Isten és emberek előtt, a' jurynak nyilatkozata ez : Igen, a' vádlott 'stb. vagy : Nem, a' vádlott 'stb. — Erre aláírja a' verdictet, utána a' törvényszék' elnöke 's jegyzője. — Az elnök a' szék' színe elébe vezeteti a' vádlottat, 's az ítélet felolvastatik előtte. Ha nem bűnösnek nyilatkoztatott, szabadon bocsáttatik : kivéve, ha más kereset végett letartóztatandó. A' törvényesen felmentett személy nem vádoltathatik többé, 's nem vonathatik ítélet alá ugyanazon tény' ügyében ***). Ha a' vádlott bűnösnek nyilatkoztatott, a' vádoló hatóság a' büntető törvény' alkalmazását, a' partie civile kárpótlást, megtérítést †) követel. A' vádlottnak — most már nem a'

*) Ha az elmarasztaló ítélet egyszerű többséggel hozatott, ezen többségfaj az esküttek által világosan kijelentendő; — ha 8 9. 'stb. a' majoritás, akkor nem jeleltetik meg közelebbről a' többség.

**) 352 tcz. 's az 1835-diki újabb rendelkezések.

**) C. 60. tcz.

†) A' partie civile néha felmentés' esztében is kárpótlást nyerhet.

bűnösség' hanem e' követelések' ügyébeni védelme után, a' bírák halkan értekeznek egymással, 's ha szükségesnek tartják, a' tanácskamarába is vonúlhatnak; de a' büntetés nyilvánosan hirdettetik ki a' hallgatóság' 's a' vádlott' jelenlétében. Ha a' jury' nyilatkozata oda megyen: hogy a' vádlott, bűnös, de hogy enyhítő körülmények fordulnak elő, nem a' rendes büntetést, hanem egy vagy két fokkal kisebbet tartoznak szabni a' bírák. A' franczia büntetőtörvények' szerfeletti szigorúsága, különösen az abszolút, nem az eset' viszonyai szerint kiméretendő büntetések, a' juryt, melynek hijába monddod, hogy a' bekövetkező büntetésre ne ügyeljen, — mert lehetetlen, hogy a' verdict' következményei ne lebegjenek szemei előtt, — gyakran arra bírják: miszerint olly esetekben, melyeket ugyan büntetésre méltóknak tartott, de nem olly túlságosra, minő a' code' rendelkezetésénél fogva e' bűnökre szabandó, — inkább nembűnöst mondana, mint bűnöst. Az innen következett botrányos felmentések' kikerülésére hozatott 1832-ben a' circonstances atténuantes (enyhítő körülmények)-féle törvény, melynek üdvös következményei félreismerhetlenek, de mely ismét némi módosításoknak néz elébe, 's mely, miután az öszves büntetőjog' egyik legfontosabb kérdésével: a' büntetések' abszolutságával és viszonyosságával lényegesen összefügg, itt csak melleselegesen említetett.

Mielőtt a' büntetés kihirdettetnék, az elnök felolvassa a' törvényt, mellyen alapul. A' végzés, mellybe az alkalmazott törvény szóról szóra iktatandó, aláíratik a' bírák által. —

Midőn 1831-ben az assisei bírák' száma 5-ről 3-ra szállítattott, a' franczia kamarákban többen csak egyellen egy bírót akartak a' birótestület' helyébe léptetni. Ismeretes mindnyájunk előtt azon főargumentum, mellyet az egyes bírák mellett a' collegium' ellenében szokás felhozni: hogy, t. i. a' collegium' tagja külön nem felelős az ítéletért, miután azt nem egymaga hozta, 's így könnyen meggondolás nélkül veli oda az annál kisebb töbtszámot, mennél nagyobb a' testület. Ez argumentumhoz, az eskütszék-hezi viszonynál fogva még az is járul: hogy itt a' bírónak egész feladása, az egyszerű törvényt alkalmazni, minek az egyes bíró'

eszméje felel meg legjobban, 's hogy a' jury' ellenében álló bíró-collegium az eskütszék' méltóságát csonkítja. Guizot is egyenesen azért szavazott az 5 számnak 3-rai szállítása mellett, mert ezt az egyes bíró feléi lépésnek tekinté. — Azonban a' bírócollegium mellett általában, azon tekinteten kívül, miszerint egyes bírák mellett könnyebben nyílik út a' megvesztegetésre, az szól leginkább : hogy az egyes bíró' eszméje kizárja a' discussio' lehetőségét, 's így a' kérdés' több oldalaira nem figyelmeztethető bíró gyakran minden megfontolás' daczára csak egyoldalu véleményt mond ki ítélet' képeben ; — a' törvény' alkalmazását pedig, az eskütszékhez viszonylag is, — mennyiben a' legujabb törvényhozás a' büntetésmaximum és minimum között nagyobb tért szeret látni — szerfelett és előleges tanácskozást soha sem igénylő működésnek nem mondhatni. 'S ha kívánatos, hogy az eskütszék tagjainak számánál fogva is méltósággal léphessen fel, azzal kell felleptetnünk a' bíróságot is, mellynek feladása — a' törvény' alkalmazásán kívül — vezérteni a' tanácskozásokat, 's az incidens, néha igen fontos jogkérdéseket elintézni ; minélfogva nem csak Angliában, az egyes bírák' hazájában, több tanácsost szeret maga mellé választani a' bíró, hanem Amerikában is a' judges of common plea adatnak a' bíró mellé ; pedig tudtomra még senki sem vádolá az amerikai ítélőszékeket, hogy ez által a' juryt méltóságától akarják megfosztani.

XV.

A' jurynak a' törvényes formák' megtartásával hozott ítélete, természeténél fogva, mint magának a' társaságnak határozata, eldönthetlen 's módosíthatlan, és felebbvitelt nem soha *), de revíziót mégis annyiban ismerő, mennyiben, például, az elmarasztalás után új, 's felmentést magokkal hozó jelenségek fedeztetnének fel — mikről a' francia büntető eljárási codex, „des demandes en révision“ cím alatt, külön esetekre alkalmazva, 's ha az „inclusio unius est exclusio alterius“ ide is illetetlik, talán szerfeletti megszorítással rendelkezett.

A' közönség több országokban ma is igen hajlandó az ítélet' helyes voltának legnagyobb biztosítékát a' felebbviteli bíróságok' minél nagyobb számában találni. Polgári ügyekben több körülmény a' felebbvitel' tanácsos, sőt szükséges volta mellett nyilatkozik. Miután azonban a' felebbiekből is láttuk, miszerint a' helyes büntetőigazság-kiszolgáltatás' első feltétele : hogy a' bíró önszemeivel lássa a' vádlottat, tanúkat 'stb., hogy minden nyilatkozásaikat, a' büntető per' legapróbb részleteit önérzékeivel felfoghassa, hogy a' perfolyamathól kiváló ez vagy ama' jelenség iránt azonnal kérdést tehessen, 's nyomban feleletet is nyerhessen : a' pusztá irományokból ítélő felebbviteli bíróságban lényeges garantiát az anyagi valóságnak kinyomozására 's így képességet

*) La déclaration du jury ne pourra jamais être soumise à aucun recours.
350. tcz.

különösen az ítélet' módosítására nem találhatni. Adjuk még hozzá, hogy felebbvitel' alkalmával rendesen csak kivonatban adatik elő a' per, hogy a' kivonat gyakran nem tükrözi híven vissza az egészet, sőt alig tükrözheti *); hogy a' javallott coreferens' felállítása, ki mintegy ellenőre legyen az előadónak, a' leghívebb eljárás mellett is még csak holt pöregészszé sem teheti a' kivonatot, — 's így az igazság' legféléltékényebb barátja több biztosságot találhat olly törvényszékben, melly előtt a' felebb leirt modalitas szerint folyt le az eljárás, mint két vagy három bíróságban, mellyeknek talán csak egyike 's ez is fél szemmel látta a' vádlottat, a' tanúkat néha egy sem, miután vallomásaik a' kiküldött biztosság' tollába adattak. — Azt, hogy híven teljesítettek-e mindazon formalitások, mellyeket a' törvény követel, azt igen is láthatja az irományokból a' felebbviteli bíróság, 's látni fogja a' jegyzőkönyvből, melly szóbeli eljárásnál is vitetik; látni fogja továbbá az ítéletből, melly mindig írásba foglaltatik, valjon helyesen alkalmaztatott-e a' törvény: — mind ezekre nézve szükséges olly ítélőszék, melly illetén hiányos eljárást megsemmisítsen, — így cselekszik az assise' eljárásával nulliték' eseteiben a' cassatiói szék; — de ekkor vagy az előbbeni vagy más bíróság' elébe utasítandó a' per, 's itt nem hozatik irományokból módosított, hanem új eljárás' útján új ítélet.

A' mondottak után kiki megmagyarázhatja magának, mi oknál fogva nézik egyik legféléltőbb kincsöknek az eskütszékek' intézetét mind azon nemzetek, mellyeknél az meghonosúlhatott. Hogy a' jury a' nép' nevelésének egyik leghathatósabb eszköze, hogy minden karbeliek között a' jog' eszméjét 's az elítélt jogtárgyak iránti tiszteletet terjeszti, melly nélkül a' függetlenség' szeretete

*) Kérdezzen meg bár ki, egy igaz lélekkel 's való psychológiával eljáró inquirenst, ki már rendszerénél fogva nem barátja a' szóbeli eljárásnak, — valjon megelégszik-e azon referáttal, mellyet a' legjelesb előadó is az általa szerkesztett egészéből a' törvényszéknek felolvas? — 's felelni fog Jagemannal: hogy egyetlen egy 'perének kivonatával se m tudot megelégedni.

pusztító szenvedelemmé válik, hogy mindenikünket a' hatóság' bizonyos nemével ruházván fel, mindenikünkkel érezteti, miszerint kötelességeink is vannak a' státus iránt, 's hogy midőn önn ügyein kívül egyéb foglalatosságra is kiszti az embert, ví a' személyes önség, civilisált embereink' e' rozsdája ellen — ezt Tocqueville előtt már mások is megjegyzették, de ezen eredményeknek az egész polgári életbe elágazását egy sem fejlesztette ki olly alaposan mint ő.

Azonban nem tagadhatni, hogy közszellem, népérettség, 's a' socialis kiválóságok' némi előleges lapítása nélkül valóságos és üdvös befolyást ígérő jury nehezen gondoltatható. E' tulajdonoknak a' nemzeti életben nyilatkozó jelenségei, ezekből áll a' nehezék melly az országos választmány' kezében az eskütszék felé hajlíthatja a' mérleget; de forduljon ez jobbra vagy balra : vádoló eljárás, a' per' minden szakában ügyvédi segéd, nyilvánosság, szóbeliség, és széles alapon nyugvó recusatiói jog, ezek minden esetre jellemzeni fogják büntetőjogi törvénykezésünket.

1841. nov. 17-én.

ORSZÁGGYÜLÉSI BESZÉDEK

A' SZ. KIR. VÁROSOK' ÜGYÉBEN.

1843.

- a) A' sz. kir. városok' szavazatjoga.
- b) Sz. kir. városok 's az országos reform.

a.

(1843. május' 27-kén Bezerédj István Tolna vármegyének követe indítványt tett: neveznének ki választmányt a' kerületi RR. mely a' sz. kir. városok' rendezéséről és szavazati viszonyuknak miként történendő megállapításáról haladék nélkül törvényjavaslatot készítsen. A' megyei követe egyhangulag járultak ez indítványhoz, 's ez alkalommal Szalay László, sz. k. Korpona városának követe ekkép nyilatkozott:)

Lehetetlen, azon való örömemet elhallgatnom, hogy a' városi ügy ismét általános rokonszenvet költ fel e' teremben, 's édesörömet járulok Tolnának indítványához, azon értelemben: hogy a' városi követek valóságos befolyással birjanak a' választmányban. Magamat mi illeti, részemről itt megállapodnám; de küldöim meghagyták, hogy a' szabad királyi városoknak szavazatjogukbai visszahelyeztetését még rendezésök előtt követeljem.

Keserőség nélkül akarok utasításomban eljárni; — a' keserőség helyén lehetett a' mult országgyűlésen, de jelenleg, miután a' kegyelmes királyi előterjesztéseket átolvastuk, 's miután tanúi voltunk a' harmadik rend' e' napi nyilatkozatának ügyünkben, — a' keserőség helyén kívül fogna lenni.

Küldöimnek nézete szerint, historiai alkotmányon nyugvó országokban, millyen a' magyar is, alkotmányos tárgyak körül a' jogszerűség végre mindig historiai adatokra olvad fel. Illyes adatokon alapszik a' szabad királyi városok' egyenkinti szavazatjoga, valamint illyeseken 's kirekesztőleg csak illyeseken száz egyből

tárgy e' táblánál, mellyeken senki sem akad fenn, mert ők velünk 's mi velök nőttünk fel. Nem akarok az 1608-ki törvényczikkely-re hivatkozni; sohasem tartottam azt olly napfényvilágosságúnak, minőnek sokak által tartatott; napfény ez bizony csak annyiban, mennyiben, mint Borsod' követe a' mult országgyűlésen mondá, a' szem ha mélyen tekint belé, kissé elhomályosodik. De küldőim hivatkoznak az országos naplókra, az országgyűlések' ezen valóságos corpus juris-aira, mellyek tanuságot tesznek, hogy a' városi szavazatok épen a' legfontosabb tárgyaknál egyenkint vétetek számba.

Igaz, utóbb más divat hozatott be, 's ennek eredetét koránt sem macchiavelli politicában kell keresnünk; véleményem szerint egészen más kútfőkből származik. A' tripartitum' harmadik részének nyolczadik czime, hasonlónak mondja a' királyi várost némelly tárgyakra nézve egy-egy nemeshez; — 's ime, előállott a' rendszer, és azt következtette belőle: hogy ha egy város = egy nemes, tehát negyven 's egynehány város = egy megye. Más országokban is kiléptek illyes subtilitások könyvből az életbe, de ez csakhamar igazságot szolgáltatott, 's kilöke magából a' veszedelmes kóranycgot. —

De ha jogszerű is a' királyi városok' követelése, tanácsos-e azt megadni?

Való igaz, tekintetes Rende! hogy a' szabad királyi városok a' közelebb mult időkben, részint saját vétkeik miatt, — mert mi bosszúlná meg magát súlyosabban rajtunk, mint épen saját vétkeink? — részint az ártalmas külső befolyásoknak egy egész tömegénél fogva, némi hanyatlásnak indultak. Egy oldalról üldöztetve, a' másiktól elhanyagolva, — nem csoda, ha hanyallás mutatkozott; mert nem mindenki olly erős, mint ama' pontusi fejdelem, kit addig tápláltak méreggel, míg azt végre megszokta. — De jelenleg, midőn valóságos képviseleti rendszernek indulnak elébe a' városok, midőn követeik között ülnek olly férfiak, kik új időszakot ügyekeznek a' városok' körében megalapítani, 's midőn vannak, kik elmondhatják magokról, mint merem mondani magamról: hogy szavazni

fogok függetlenül, mikint a' meggyőződés lelkem' tábláira írva van, — illy viszonyok között, valjon veszedelmes volna-e, ha minde-nikünk' kezébe egy-egy szavazat adatik, hogy azt belé vessük a' tanácskozások' urnájába?

Küldöm úgy vélekednek, hogy nem! — küldöm azt hiszik, hogy a' legveszedelmesebb igazság is kevésbbé veszedelmes, mint a' legparányiabb méltánytalanság.

b.

(1843. szeptember' 27-dikén a' szab. kir. városok' szavazatait és belrendezését tárgyzó törvényjavaslat felett voltak tanácskozándók a' kerületi RR. Több városi követ csak azon esetre kívánván a' törvényjavaslat' vizsgálatába ereszkedni, ha eleve nyomatékos szavazattal ruháztatik fel a' negyedik rend, — szab. kir. Korpona városának követe ekkép nyilatkozott:)

Városi követre nézve alig-alig lehet egy-egy fontosabb kérdés a' jelennél; 's mert ezt ollyannyira fontosnak tartom, igen természetesen, hogy midőn ez ügyben nyilatkozom, nem szeretnék félreértetni, különösen legközelebbi collegáim által nem. Engedjék meg tehát a' tekintetes RR., hogy alapnézeteimet az összes ügyről előterjeszthessem; elveim majdan számot fognak adni mind nyilatkozatomról a' kérdéses indítványra, mind netalán ezentuli hozzászólásomról ez ügyben.

Midőn valamelly országban a' státuséletnek több factorai: műipar, polgári szorgalom, 's általában az értelmiségnek tetemes része, ott, hol a' közügyek elintéztetnek, képviselve nincsenek; 's midőn más oldalról a' privilegiált osztálynak azon töredéke, melyről értelmiségénél fogva fel nem tehetni, hogy csak saját érdekeit legyezgetve szemet huny a' közügynek, több mint képviselt: akkor, tekintetbe sem vevén azt, hogy a' mint időszak időszak után jő, úgy néha a' hatalom is osztályról osztályra száll, 's hogy például ezen szónak: 'aristocrazia' nagyobb értelme lehetett a' közép-

korban mint jelenleg, — akkor, egy új elemnek a' törvényhozás-bai befogadásáról kellek gondoskodni, hacsak azt nem akarjuk, hogy ez tökéletes pangásnak induljon; vagy ha be nem elégszünk azzal: hogy találkozik mindig egykét hiszelékeny, ki a' leggyászosabb kicsapongásokat, vagy holmi mesterségesen előidézett galvanicus vonaglások az egészséges organismus' mozgalmái gyanánt tekinti.

Magyarország ide jutott éppen napjainkban; 's azért hiszem, közös a' meggyőződés, hogy ezen ügy a' mint elutasíthatlan, úgy a' legnagyobb fontosságú egyszersem még legparányiabb részletében is. Mert most nincsen többé szó, néhány városi votumnak rehabilitációjáról, hanem szó van egy új elemnek a' törvényhozásbai befogadásáról. 'S ezen elem, mert új, mert a' többiek között, melyeknek sorában helyet akar foglalni, a' legifjabb, 's ennél fogva olyas, mely szót fog kölcsönözni minden vitalitással bíró eszmének, holott a' többiek inkább csak visszafelé tekintenek, — mert én nem ismerek aristocratiát, mely Jánusarczczal bírván, mind előre nézne, mind hátra, — ezen elem, mondom, mert új, mert legifjabb, mert a' jelen szükségeknek, a' kor' követeléseinek tolmácsa, — az időnek nagy chemiai processusában a' többieket előbb-utóbb fel fogja olvasztani. Én a' negyedik rendről szólok, de azon negyedik rendről, mely még csak létesülőben van, melynek most egyelőre csak egyik organumát fogjuk teremteni.

A' francia forradalomnak első kezdetében, — 's megvallom őszintén, hogy 1789. között Franciaországban, 's 1843. között nálunk, nagy hasonlatosságot találok, — 1789-et mondtam, nem 1791-et 's a' következőket, — 's találok ezen hasonlatosságot a' legnagyobb nyugalommal, mert mind azon tulságoktól, melyek amazt elferditették, egyáltalában nem tartok, 's nem csak azért nem, mert a' magyar a' legnagyobb loyalitással viseltetik koronás feje iránt, hanem különösen azért nem, mert egy több századig alkotmányt élvezett nemzet soha sem léphet egyszerre oly dissolutióra, mint az, mely csak tegnap bontakozott ki az absolutismus' bilincseiből; — a' francia forradalomnak első kezde-

tében, midőn a' nemesség' követői az états-générauxban megjelentek, midőn instructióikra hivatkozva — mert akkor még cahier-t, füzetet adott a' francia committens a' küldött' kezébe, épen úgy, valamint nálunk, ha jól hallottam, néha foliókötetet, — azt mondták: hogy ők nem fizetnek, mert ők nemesek, — vagy azt: hogy ők fizetnek ugyan, hanem csak egynehány évre ajánlás' útján, — vagy végre azt: hogy ők fizetnek ugyan rendszeresen, hanem a' mit ők fizetnek, annak neve ne legyen: adó, hanem: *taille noble* — mindannyian előttünk ismeretes phoenomenek, — ugyan akkor jelent meg Sieyesnek ismeretes brochurája: mi a' tiers-état, 's mivé kell lennie? Felelet az elsőre: semmi; a' másodikra: mindenné.

'S Franciaországban csakugyan mindenné lett a' tiers-état; és jelenleg úgy van mozgalom a' tiers-état ellen, mint volt annak idejében az aristocratia ellen. Miért? — Mert a' tiers-état mindenné lett, mielőtt az öszves nemzetet képviselhetne volna; mert a' tiers-état elmondotta magáról, mit csak az összes nemzet mondhat: a' státus az én vagyok; mert a' Montmorencyak, a' Richelieuk' aristocrátiája helyébe a' boltosok' aristocrátiája léptetett. Én tehát, tekintetes Rendek, midőn hiszem és ohajtom, hogy Magyarország' jövődjé a' tiers-état' formáiban nyilatkozzék, ezen szó alatt adott idő' lefolyása után az összes nemzetet értem, 's nem értem, nem fogom érteni soha, a' rőf' és mérőserpenyő' — magokban véve igen tisztességes dolgok — tulnyomó befolyását. Valamint szinte nem akarom, hogy itt csak azért teremtsék egy új osztály, hogy az igazgatási sachtékban egy pionnal több legyen, mellyet a' kormány aztán ide állítson vagy amoda, 's vagy általa üttesse el a' lovat, vagy a' ló által őt; nem akarom, hogy teremtsék egy új osztály, számos számtalan heterogeneitásaink' öregbitésére; hanem szivemből ohajtom: alakuljon egy osztály, melly a' többieknek szegletességeit lesimitsa, melly bennök felolvaszszon mindent, mi nem kunkba való.

Lesznek, kik talán úgy fognak vélekedni: hogy igen távol jövődőről szölok; — én nem hiszem olly távolnak. Nem ugyan

azért, mert a' nemesség, hiszen látjuk — 's dicsőség érte a' követi karnak — maholnap adózni fog; nem ezért, mondom, mert Angliában régóta adózik a' nemesség, és mégis Anglia az aristocratiának választott földje; de kerüljön csak egyszer revisio alá a' gabnatörvény, vétessenek csak revisióba a' birtokot szabályozó törvények, 's tudom, hogy összeroskad a' normanszász feudalismusnak épülete. Én tehát azt hiszem, hogy azon kerületi választmány, mely a' birtoklási, birtokszállítási és öröklési törvények' szabályozásával van megbizva, ugyanazon terrenumon áll, mellyen a' jelen választmány, 's hiszem, hogy a' fekvő birtoknak uj alapra állítása és a' Partis primae titulus 9-sának mindenkre kiterjesztése által, — a' büntetőjogi országos választmány már ezen elvből indult ki, — óriási lépésekkel közeledünk a' cél felé. Egy van, mi megakaszthatna utunkban, — ha t. i. az aviticitas egy oldalról eltöröltetvén, helyébe majoratusok és fideicommissumok' útján egy uj aristocratia emeltetnék; de ezen indítvány, remélem, nem fog pártoltatni e' tábla által. Ez az egy, igaz, megakasztaná az egész ügyet, de megakasztaná egyszersmind a' hazát összes fejlődésében: 's hogy amaz elérhessük, remélem, nem fogunk ehhez folyamodni.

Ha ugyan jól magyaráztam ki magamat, azt mondám beszédemben: hogy a' szőnyegen levő reformkérdésben első szemét látom azon láncznak, melly minket egy nagy életrevaló egészszé olvaszson. 'S ennél fogva ohajtanom kell, hogy az itt megállapítandók, — részszerint az által, hogy elfogadunk mindent, mi a' magyar tyusban életrevaló, részint azáltal, hogy belevonunk mindent, mit a' haladás' eszméi, a' kor' szükségei követelnek, — részben természetes csatornául, részben mintául szolgáljanak az ország' egyéb elemeinek annak idejébani befogadására, kiképzésére. 'S mert kimondottam ezen ohajtásomat, kimondom véggondolatomat is, — meglehet, hogy nem alapos, de mindenesetre lelkipróbáló megfontolásnak eredménye. Valamint ha már emelkedik a' mű, a' művész össze szokta törni mintáját: ugy nem gondolok vele, ha unokáink, vagy unokáinknak unokái — mi egy generatio a' nemzetek' életében? — össze fogják törni e' mintát. Mert nem municipalis ország képé-

ben látom a' nagygyá lett hazát, nem hiszem, hogy municipalis federalismus lehessen a' végczél. — Nekünk száz különvált érdeket kell összepontosítani; nekünk több nemzetiség fölébe kell emelnünk a' magyart; — — — 's mind erre vagy gyenge, vagy talán épen visszás eszköz a' municipalis daraboltság. Megismerem, és hálás szívvel ismerem meg, hogy municipalis alkotmányunknak köszönhetjük fenmaradásunkat, mikor még nem ébredtek öntudatra a' különféle érdekek; de nem hiszem, hogy neki köszönhetnők valaha státussá fejlődésünket. A' moschus életben tartja néha a' szunnyadó idegrendszert, de a' mi az egészséges éber életet erősíti és táplálja, az egyéb.

Jelenleg ugyan a' haza' érdekei ellen vétenék, ha a' municipiumok' jogainak megszorítására törekedném; de elkerülhetlenül szükséges: hogy a' szőnyegen levő munkálatban jeleltessék ki egynehány kiváló pont, mellyek annak idejében a' centralisatióknak összekötési pontokul szolgálhassanak. 'S az' nap, mikor az országgyűlés valósággal fogja képviselni az összes nemzetet, az országgyűlésen nem Karokat és Rendeket, nem megyéket és városokat, hanem képviselőket, az egy nemzetnek képviselőit fogjuk látni. —

Mind ezek után, természetesnek fog találtatni, hogy ezen kérdésben már most a' historiai oldalt igen mellékesnek, igen meddőnek tekintem. 'S midőn egy oldalról hiszem, hogy a' városok' coordinatiója nélkül soha szilárd alapja nem lesz a' státusnak, midőn méltó okunk van attól tartani, hogy azon esetre, ha a' jelen országgyűlésen feloldatlanul maradna ezen kérdés, meglehet, örökre elveszítettük az alkalmas időpontot: akkor más oldalról látván, miszerint a' szőnyegen levő indítvány, hogy valóságos szavazási joggal bírjunk, ezen munkálat' vizsgálatánál több okoknál fogva elfogadásra nem tarthat számot, — nem sürgetem a' szavazási jognak ez uttali megadását. Fenmaradván természetesen küldöimnek azon esetre, ha ezen munkálat, vagy az, melly itt tárgyaltatni fog, törvénynyé nem válnék, mind azon jogok, mellyekre törvény' és szokás' erejénél fogva támaszkodhatnak. Igaz, csak mi tudjuk, mi érezzük a' fájdalmat: a' legjobb szándékkal lelkünk-

ben itt állani, 's mégis tettelesen hozzá nem járulhatni ahhoz, mit jónak, mit üdvösnek tartunk a' közre nézve; de vigasztal azon gondolat: hogy már a' jövő országgyűlésen jókora nyomatékkal fogunk birni, 's hogy azon esetre, ha talán valamely életkérdés megbuknék a' jelen országgyűlésen, azt a' jövőben épen a' mi tetteleges befolyásunk fogja kivívhatni.
